

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 16 · 7. november
Sesjonen 2024–2025

Møte torsdag den 7. november 2024 kl. 10

President: Ingrid Fiskaa

Dagsorden (nr. 16):

1. Redegjørelse av utenriksministeren om viktige EU- og EØS-saker i 2024
2. Interpellasjon fra representanten Sveinung Rotevatn til utenriksministeren:
«Vest-Sahara har status som Afrikas siste koloni, og størstedelen av territoriet har sidan 1975 vore okkupert av Marokko. Vest-Saharas folk har rett til sjølvråderett og sjølvstende, men dette blir nekta dei av Marokko. Regjeringa er tydeleg på at folkeretten gjeld overalt, for alle statar.
På kva måte vil utanriksministeren bidra til å forsvare grunnleggjande folkerett i spørsmålet om Marokkos fortsette okkupasjon av Vest-Sahara?»
3. Interpellasjon fra representanten Mathilde Tybring-Gjedde til klima- og miljøministeren:
«Den 14. oktober landet EU sin forhandlingsposisjon foran neste FN-klimatoppmøte, COP29, i Baku. Forhandlingsmandatet omhandler både ambisjoner for klimafinansiering, omtale av utslippsmål for 2040 og behov for mer fornybar energi.
Hvordan stiller regjeringen seg til EUs vedtatte forhandlingsmandat, og hva er regjeringens ambisjoner på vegne av den norske delegasjonen før COP29 i Baku?»
4. Referat

Presidenten [10:00:13]: Representanten Tellef Inge Mørland, som har vore permittert, har igjen teke sete.

Utsetjing av fristane for budsjetthandsaminga

Presidenten [10:00:18]: Presidenten vil opplysa om at finanskomiteen har sendt brev til presidentskapet med ønske om utsetjing av fristane for budsjetthandsaminga, slik dei er nemnde i forretningsordenen § 43.

Presidenten vil difor i medhald av forretningsordenen § 79 gjera framlegg om at Stortinget gjer unntak frå føresegna i § 43 tredje ledd om at finanskomiteen seinast 20. november skal leggja fram innstilling om nasjonalbudsjettet og statsbudsjettet. Komiteen vil då i staden leggja fram finansinnstillinga 29. november, og finansdebatten blir halden 5. desember.

Som følgje av dette vil det ikkje vera mogleg for Stortinget å handsama budsjettinnstillingane frå fagkomiteane innan fristen 15. desember. Presidenten vil difor også gjera framlegg om at Stortinget gjer unntak frå føresegna i forretningsordenen § 43 sjette ledd om at bud-

sjettinnstillingane frå fagkomiteane skal vera ferdig handsama seinast 15. desember. – Ber nokon om ordet?

Presidenten har altså gjort framlegg om at Stortinget gjer unntak frå forretningsordenen § 43 tredje og sjette ledd. Om ingen har innvendingar, ser presidenten det som vedteke.

Ny tidsplan for framlegging og handsaming av budsjettinnstillingane vil om kort tid bli kunngjort.

Før sakene på møtekartet blir tekne opp til handsaming, vil presidenten be om Stortingets samtykke til at voteringa i dag kl. 14 går ut. Er det nokon som har innvendingar mot presidentens framlegg? – Så er ikkje sett, og presidenten ser det som vedteke.

Sak nr. 1 [10:02:07]

Redegjørelse av utenriksministeren om viktige EU- og EØS-saker i 2024

Utenriksminister Espen Barth Eide [10:02:26]: Verden er i stadig endring. Der vi for 30 år siden så at demokratiske verdier og multilateralt samarbeid ble styrket, er situasjonen en helt annen i dag. Globaliseringen svekkes, og regionenes betydning øker. Vi ser stadig større grad av stormaktsrivalisering mellom USA og Kina. En relativt velorganisert og regelbasert verdensorden, som har tjent en åpen økonomi som den norske svært vel, er under sterkt press. Alt dette preger Europa, som endres i takt med de geopolitiske omveltningene i verden omkring oss.

Jeg vil i denne redegjørelsen komme nærmere inn på hvordan norske interesser påvirkes av den politiske utviklingen i Europa og globalt. Jeg vil også snakke om hvordan regjeringen jobber for å sikre at Norges stemme blir lyttet til, og hvordan vi jobber med å forvalte EØS-avtalen.

Europeisk politikk formes og endres i takt med de geopolitiske omveltningene. Det gjenspeiles i takten og kompleksiteten i politikktutviklingen i EU. De siste fem årene har særlig koronapandemien, klimakrisen og Russlands brutale angrepskrig mot Ukraina preget Europa og EUs politikk.

EU kobler nå i langt større grad saksområder med mål om et mer sikkert, motstandsdyktig og selvforsynt EU. Samarbeidet mellom de 27 medlemslandene utvikles raskt på områder som ikke dekkes av EØS-avtalen og Norges øvrige avtaleverk med EU. Dette skaper et nytt sett av utfordringer som krever større grad av samordning.

EØS-avtalen oppdateres i takt med at EU utvikler sitt regelverk. Regjeringen har trappet opp innsatsen for å redusere etterslepet. Slik følger vi kontinuerlig opp Norges forpliktelser, rettigheter og mulighetsrom i EØS-

avtalen og de rundt 100 andre avtalene som regulerer vårt forhold til EU.

Det er flerfoldige grunner til at 2024 er et spesielt år. Vi markerer flere viktige milepæler. Det er 75 år siden opprettelsen av NATO og Europarådet, det er 35 år siden Berlinmurens fall, og det er 30 år siden EØS-avtalen trådte i kraft. Ikke minst er 2024 året i historien hvor flest mennesker bruker sin stemmerett i valg verden over, senest i det amerikanske president- og kongressvalget for to dager siden. USA er Norges viktigste allierte, og vi samarbeider tett på mange og viktige områder. Dette skal vi nå utvikle videre med den kommende Trump-administrasjonen.

Sterke atlantiske bånd er avhengig av et samlet og engasjert Europa. Som statsminister Støre sa på denne talerstol i går, blir det nå viktig å samarbeide nært med våre europeiske partnere:

«Europa må ta større ansvar for egen sikkerhet – ikke alene, isolert, men i et samarbeid med USA innenfor alliansen. Denne alliansen blir sterkere om Europa tar et større ansvar. Den er blitt sterkere med Sverige og Finland som medlemmer.»

Europaparlamentsvalget tidligere i år ga et klart signal om at ytterkantene i europeisk politikk har fått større oppslutning. Migrasjon og klima har vært blant driverne her. Samtidig står sentrum og de største partiene fremdeles sterkest. Det er disse partiene som er de fremste drivkreftene for økt europeisk samhold og samarbeid.

De politiske prioriteringene til den nye kommisjonen, som trer sammen neste måned, vil få mye å si for Norge. EUs medlemsland vil i sin strategiske agenda for neste politiske periode prioritere følgende fem målsetninger:

- et sterkt og trygt Europa med fortsatt støtte til Ukraina, og styrket forsvarsevne basert på tett samarbeid med NATO
- kamp mot organisert kriminalitet og økt fokus på sikkerhet, beredskap, migrasjon og grensekontroll
- utvidelse med nye medlemsland, inkludert Ukraina og Moldova
- et demokratisk og fritt Europa med styrket vern av grunnleggende verdier som rettsstat og menneskerettigheter, skarpere fokus på beskyttelse av frie medier og et sterkt og levende sivilsamfunn
- et konkurransedyktig Europa som satser på utvikling av robuste verdikjeder innen grønn og digital industri, og som i langt større grad er selvforsynt med fornybar energi så vel som kritiske mineraler for de nye verdikjedene

Norge har et klart verdi- og interessefelleskap med EU på disse områdene. Det er i vår interesse å bidra til felleseuropeiske løsninger.

Russlands angrepskrig mot Ukraina fortsetter å ha vidtrekkende konsekvenser for Europa. Derfor står sikkerhet og forsvar øverst på den politiske agendaen i EU og i europeiske hovedsteder. Samtidig må Europa møte andre store utfordringer i et stadig mer krevende geopolitisk landskap, f.eks. svak økonomisk utvikling, fallende arbeidsstyrke, migrasjon og utfordringene knyttet til klima og grønn omstilling. Mot dette bakteppet er det naturlig og viktig at Norge jobber enda smartere med å ivareta våre interesser best mulig.

Den norske økonomien er tett sammenvevd med den europeiske. Derfor henger vår konkurransevne tett sammen med Europas. Sagt med andre ord: Det er bra for Norge når Europa lykkes. Svake økonomiske vekstutsikter og en fallende andel av befolkningen i arbeidsdyktig alder risikerer å undergrave EUs evne til å levere på velferd, grønt skifte og sikkerhet, og med det unionens geopolitiske relevans.

Mye av fundamentet bak EUs vekstmodell de siste tiårene er i ferd med å forvitne. Denne urovekkende diagnosen stilles av to tidligere italienske statsministere, Enrico Letta og Mario Draghi, som hver for seg nylig har kommet med innspill til EUs strategiske arbeid for de neste fem årene. Selv om disse anbefalingene er rettet til medlemslandene og til Kommisjonen, er det i vår interesse å følge med på utviklingen når europeisk konkurransekraft skal styrkes. Disse anbefalingene skal for øvrig diskuteres i Det europeiske råds møte i Budapest i morgen.

Økt europeisk konkurransekraft forutsetter en innovativ og konkurransedyktig kunnskapsøkonomi, med et inkluderende og seriøst arbeidsmarked som sikrer kompetent arbeidskraft. Siden Norge deltar i det indre markedet, er det i vår interesse å henge med når innovasjonstakten skal økes og den grønne omstillingen gjennomføres i Europa.

Ikke minst er det viktig at vi tar del i arbeidet med å minske sårbarhet og avhengighet under stadig mer krevende geopolitiske omstendigheter. Her er Norge allerede en avgjørende partner for EU på bl.a. energi, metaller og forsvarsmateriell. Draghi-rapporten poengterer at EU bør sikre seg langsiktige avtaler for gass fra pålitelige handelspartnere som Norge, og at rørgass bør foretrekkes. I forlengelse av dette er partnerskap innen grønn omstilling noen av områdene regjeringen vil jobbe med for å styrke Europas konkurransekraft de neste årene.

Spørsmålene Letta og Draghi reiser, er ikke ukjente. Flere av anbefalingene vil bli gjenstand for krevende debatter om dilemmaer og veivalg. Rapportene er like fullt en rungende påminnelse om behovet for handling. De er også svært relevante for Norge som del av det indre markedet med et bredt interesse- og verdifelleskap

med EU. Det er altså i norsk politisk og økonomisk interesse at EU lykkes i å styrke sin økonomiske vekst, som også legger grunnlaget for vår vekst.

1 000 dager er snart gått siden Russlands fullskala-invasjon av Ukraina – en blodig og ulovlig angrepskrig. I forrige måned besøkte jeg Ukraina for andre gang i år. Det gjorde sterkt inntrykk på meg og mine nordisk-baltiske kolleger som jeg reiste sammen med. Vi besøkte også Moldova rett før folkeavstemningen om landets framtid. Det gjorde inntrykk, for i tillegg til angrepet mot Ukrainas suverenitet og selvråderett legger Russland ned store ressurser for å undergrave Moldovas og Georgias ambisjoner om dypere europeisk integrering. Kreml vil ha kontroll over de politiske veivalgene i land president Putin anser for å være i sin såkalte innflytelses-sfære. Dette er en alvorlig trussel mot folkeretten og europeisk sikkerhet som vi må stå samlet imot.

Det tapre ukrainske folket går nå en ny krigsvinter i møte. Det vil trolig bli den tyngste hittil. Russland forsøker å bombe Ukraina i stykker og ukrainerne til underkastelse. Selv tilbrakte jeg flere timer i bomberom under mitt siste besøk.

På sivil side er energisikkerhet et hovedsatsings-område. Norge er også en av de største humanitære givere i absolutte tall, og vi har trolig inspirert andre ved å være første giver som har lovet flerårig støtte med tverrpolitisk enighet i denne sal.

Vi hjelper dem som trenger det aller mest, som er internt fordrevne, og som bor nær frontlinjen. I gjenoppbyggingen av Ukraina vil privat næringsliv spille en avgjørende rolle. Derfor åpnet regjeringen for at det statlige investeringsfondet Norfund kan investere i landet.

Vår sikkerhet er tett sammenvevd med sikkerheten på det europeiske kontinentet. Samarbeid med like-sinnede land er avgjørende for å hjelpe ukrainerne med å lykkes i sin tapre forsvarskamp. Derfor samarbeider vi med EU på flere områder. Dette inkluderer ordningen for sivil beredskap, der Norge transporterer pasienter fra Ukraina til sykehus over hele Europa. Etter forespørsel fra EU har vi nå forlenget avtalen om medisinsk evakuering til ut april 2025. Samtidig har Norge og EU økt bevissthet om risiko forbundet med bl.a. korrupsjon og feilinvesteringer. Vi har dialog om dette med Ukrainas myndigheter og identifiserer risikodempende tiltak.

I juni åpnet EU offisielt medlemskapsforhandlinger med Ukraina og Moldova. Norge støtter deres prosess for medlemskap. Totalt skal det forhandles om 35 kapitler – alt fra landbruk til forskningspolitikk. Dette blir en lang prosess. Norge skal bidra med støtte til landenes europeiske integrasjon, bl.a. gjennom Nansen-programmet.

EU-kommisjonen la 20. september fram et forslag om å forsterke støtten til Ukraina gjennom en omfattende

økonomisk bistandspakke, som inkluderer en lånemekanisme med midler fra ekstraordinære inntekter knyttet til fryste russiske sentralbankmidler i Europa. Lånet vil gå direkte inn i nasjonalbudsjettet og vil forbedre Ukrainas makrofinansielle stabilitet.

Som det eneste av Ukrainas naboland mottar også Moldova støtte gjennom Nansen-programmet. Dette gjenspeiler hvor tett knyttet Moldova og Ukraina er til hverandre. Stemningen i Moldova svinger i takt med den militære situasjonen i Ukraina, all den tid også Moldovas skjebne avgjøres på den ukrainske slagmarken. Den lange grensen til Ukraina er en viktig rute for ukrainske flyktninger, så vel som for toveis varehandel.

I mai besøkte Moldovas president, Maia Sandu, Norge. Besøket var en god anledning til å snakke om vårt stadig tettere samarbeid. Vårt nyåpnede ambassadekontor i Chisinau viser dette. Frihandelsavtalen Norge nylig har inngått med Moldova, er også et viktig bidrag til landets politiske og økonomiske integrasjon med Europa.

Moldova var i 2023 den sjuende største mottakeren av norsk bistand, og vi har opprettholdt et høyt nivå også i 2024. Stikkordene her er humanitær bistand, energisikkerhet, reformer og godt styresett.

Den 20. oktober stemte et knapt flertall for en endring i landets grunnlov som reflekterer målet om EU-medlemskap. Den 3. november vant president Maia Sandu andre omgang i presidentvalget. Valgutvallet gir en god forankring for de nødvendige reformene Moldova må gjennomføre, og legger til rette for fortsatt norsk støtte til landets europeiske integrasjon.

Norge har mange gode allierte og venner – land som er opptatt av å beskytte de samme verdiene vi holder kjære: demokrati, ytringsfrihet, rettsstat og menneskerettigheter. I en sikkerhetspolitisk situasjon preget av stor usikkerhet er det viktig at vi holder tett kontakt med dem som fortsatt holder disse verdiene like høyt som oss.

NATO er – og skal forbli – bærebjelken i norsk og europeisk sikkerhetspolitikk. Når flertallet av EUs medlemsland er våre allierte og NATO styrker sitt samarbeid med EU, er det naturlig for Norge å være tett påkoblet. Vi ser at EU og EUs medlemsland har stilt opp for Ukraina på en måte som savner sidestykke i europeisk målestokk. Dette gjelder både politisk og økonomisk støtte. Sammen med forsvarsministeren undertegnet jeg i mai en strategisk partnerskapsavtale om sikkerhets- og forsvarssamarbeid mellom EU og Norge.

Hybride trusler er komplekse og kan ramme ulike samfunnsområder. Ivaretagelse av nasjonale sikkerhetsinteresser er krevende og må tilpasses et komplekst trusselbilde. Det er viktig å arbeide helhetlig med denne tematikken.

Tettere tilknytning mellom det sivile samfunn og Forsvaret, samt styrket integrasjon med våre allierte, blir viktig i møte med mer krevende sikkerhetsutfordringer fra særlig Russland, men også Kina. Derfor ønsker vi også å styrke samarbeidet med EU om hybride trusler og krisehåndtering.

For første gang vil Europakommisjonen ha en egen kommissær for forsvar og rommet. Litauiske Andrius Kubilius – dersom han blir endelig godkjent som kommissær etter høringer i Europaparlamentet denne uken – vil få i oppdrag å etablere en europeisk forsvarsunion.

Europeiske land skal framover investere mer i europeisk sikkerhetsarkitektur. Dette vil skje i tett samarbeid med NATO og partnerland. Norge må følge denne utviklingen og sikre at våre interesser ivaretas på en best mulig måte.

EU vil også styrke sitt arbeid med sivil og militær motstandsdyktighet. Finland arbeider med et forslag om en ny beredskapsunion. I Norge har vi gjennom vårt totalforsvarskonsept erkjent hvor viktig samhandlingen mellom sivile og militære sektorer er i krise og krig. Når EU nå styrker seg på dette feltet, er det i norsk interesse å holde seg godt orientert om utviklingen.

Den kommende EU-kommisjonen vil prioritere arbeidet med militær mobilitet. Her har EU unike forutsetninger for å sørge for at standarder for infrastruktur utarbeides i tråd med alliertes militære behov. Dette er et godt eksempel på temaer hvor vi er tjent med et tett og godt samarbeid mellom NATO og EU. Kommisjonen vil også arbeide for et tettere samarbeid mellom NATO og EU om cyber, hybrid og rom. Også her er Norge tjent med å være tett påkoblet de relevante diskusjonene i EU.

Hybride virkemidler benyttes nå i stadig større grad mot allierte og likesinnede land. De tiltakene vi iverksetter for å verne oss mot dette, bør være godt kalibrerte med våre likesinnede i EU og våre allierte i NATO. Vi har en felles interesse i å styrke motstandsdyktigheten mot hybride trusler.

Den nye kommisjonen vil også ta initiativ til å fylle funksjoner som er viktige for NATO. Som alliert er det i vår interesse aktivt å støtte opp under samarbeidet mellom NATO og EU, så lenge målet er å utnytte synergier som samlet sett styrker europeisk sikkerhet. Det er dette vi ser skje i dag. Samtidig må vi ha klart for oss at vi, som NATO-medlem utenfor EU, er best tjent med å opprettholde NATO som det primære samarbeidsorganet for å diskutere og håndtere bredden av trusler og utfordringer mot euroatlantisk sikkerhet.

Et sterkt NATO er forutsetningen for europeisk sikkerhet, men NATOs avskrekkingsevne og kampkraft er i for stor grad avhengig av USA. Ubalansen i styrkeforholdet er i lengden neppe bærekraftig og ikke uten risiko for europeiske allierte. Europa må derfor bidra mer til byrde-

fordelingen innad i NATO. Dette vil bli ytterligere understreket med Donald Trump som nyvalgt president i USA. Det er som sagt i Norges interesse å bidra i dette arbeidet. Målet er også å trygge norske og europeiske interesser i en geopolitisk brytningstid, hvor Russland, vår nabo, fører en brutal erobringstid i Europa.

Hele Norden står nå samlet i NATO. Gjennom felles planverk, kommandostruktur, standarder og bruk av felles ressurser i krise eller krig blir vårt forsvar tettere integrert i Norden enn noensinne. Finsk og svensk NATO-medlemskap styrker Norges sikkerhet. Ettersom både Finland og Sverige er EU-medlemmer, blir det desto viktigere for oss å følge utviklingen også i EU på disse feltene.

Norges grense til Finland og Sverige er nå EUs yttergrense. Det blir viktig å styrke infrastrukturen mellom vest og øst for å legge til rette for allierte forsterkninger. Dette gir også muligheter for enda tettere sivilt samarbeid lengst nord i Norden innen næringsliv, utdanning og forskning, transport, teknologiutvikling og offentlige tjenester. Regjeringen ønsker at Norden skal bli den mest integrerte regionen i verden når det gjelder både sivilt og militært samarbeid. Regjeringen vil arbeide målrettet med dette for øye i tiden som kommer.

Norge er en romnasjon. På Andøya ligger vi an til å ha den første romhavnen som sender satellitter fra Europa. Med vår kompetanse og strategiske beliggenhet er vi en spydspiss i europeisk sammenheng. Utviklingen av den norske romindustrien som en betydelig næring vil spille en viktig rolle for europeisk sikkerhet og konkurransekraft.

Derfor jobber regjeringen for at Norge skal få full tilgang til EUs program for sikker satellittbasert kommunikasjon, Secure Connectivity. Vi jobber også for at norsk næringsliv kan delta på alle områder i programmet. Secure Connectivity har bred betydning og et stort virkeområde. Det er derfor etablert et nært samarbeid mellom Nærings- og fiskeridepartementet, Utenriksdepartementet, Forsvarsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Arbeidet har høy prioritet. Målet er å kunne presentere et avtaleverk for norsk deltakelse i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2025.

Et slikt avtaleverk vil omfatte både regelverk som innlemmes i EØS-avtalen, og en separat avtale. EFTA-landene har presentert et utkast til EØS-komiteebeslutning for Kommisjonen. Vi er klare til å framforhandle den separate avtalen, men oppstart er avhengig av at Kommisjonen får et forhandlingsmandat av EUs medlemsland i Det europeiske råd. De to delene av avtaleverket må vurderes sammen. Vi har derfor allerede startet arbeidet med å spille inn til utformingen av EUs neste romprogram, som starter i 2028. Vårt mål er deltakelse på lik linje med EUs medlemsland gjennom EØS-avtalen.

Vi vet ikke hva framtidige helsekriser vil kreve av samarbeid. Det vi alt nå kan si, er at nye pandemier kan oppstå, og at vi er bedre rustet om vi samarbeider med land i vår region. EU fortsetter arbeidet med å styrke egen motstandsdyktighet og strategisk autonomi i alle viktige samfunnssektorer, med satsinger på sivil beredskap, forsvar, teknologi og forsyningsikkerhet. Slik kan EU samlet bygge en beredskap som er mer robust enn det enkeltland kan gjøre alene.

Helseberedskapsmeldingen er tydelig på betydningen av europeisk samarbeid innen helseberedskap. Derfor jobber regjeringen for å knytte Norge til EUs styrkede helseberedskap på så like vilkår som mulig – dette for å ivareta våre innbyggers interesser og bidra til økt sikkerhet for våre borgere. For vår tilknytning til de delene som går utover EØS-avtalen, trenger Norge en egen bilateral avtale.

Kommisjonen foreslo 18. september for EUs medlemsland å starte forhandlinger med Norge, Island og Liechtenstein om en avtale om helseberedskapstiltak knyttet til medisinske mottiltak. Dette er et viktig framskritt. Å styrke Norges tilgang på medisinske mottiltak vil bøte på en sårbarhet som ble avdekket under koronapandemien. Samtidig vet vi ikke hva framtidige helsekriser vil kreve av samarbeid. Derfor ønsker Norge en avtale med et bredt virkeområde og like deltakerrettigheter som EUs medlemsland. Vi håper på en rask prosess i Rådet slik at forhandlinger kan starte.

Klimakrisen forholder seg ikke til geopolitikk, men til tiltak som får utslippene ned. Europa er det kontinentet som opplever de raskeste temperaturendringene. Behovet for effektive klimatiltak er stort og krever tett internasjonalt samarbeid. Fra kommisjonspresident von der Leyen er det varslet stø kurs i den videre oppfølgingen av Europas grønne giv. Norge deltar i det europeiske samarbeidet om grønn omstilling gjennom EØS-avtalen, vårt programsamarbeid med EU, partnerskap og støtte til gjennomføring av Europas grønne giv.

Regjeringens prioriteringer for grønn omstilling har mange fellestrekk med EUs og er et godt grunnlag for samarbeid. Regjeringens klimapolitikk bygger på omstilling av eksisterende industri der vi kutter utslipp og skaper jobber og verdier. Dette passer godt sammen med styrket grønn konkurransekraft i Europa og EUs strategiske agenda for de neste fem årene.

Kommisjonspresident Ursula von der Leyen har varslet en ny Clean Industrial Deal, der utslippsfri industri, jobbskaping og nye grønne verdikjeder vil stå i fokus. Denne prioriteringen er godt nytt for Norge, fordi vi har kompetanse, teknologi og industri i verdensklasse som vil kunne bidra til både norsk og europeisk verdiskaping.

Grønn omstilling vil være kjernen i europeisk vekststrategi også i den kommende kommisjonens periode.

Tiltak som fremmer konkurransekraft, kutter utslipp og får fart på omstillingen, vil holdes høyt. En viktig del av dette vil handle om å redusere risikoen for såkalt karbonlekkasje. EU har fått på plass et bærekraftig produktregelverk og det er varslet nye initiativer for en mer sirkulær og ressurseffektiv økonomi.

Den nye grensejusteringsmekanismen for karbon, CBAM, har til hensikt nettopp å unngå karbonlekkasje og samtidig bidra til å stimulere andre land til å redusere sine klimagassutslipp. Etter grundige vurderinger av norske interesser går regjeringen inn for at forordningen innføres i Norge. Dette er også i tråd med råd fra næringsliv og arbeidstakerorganisasjoner. Regjeringen legger til grunn at CBAM-forordningen innføres i Norge som et frivillig samarbeid. Samtidig er det enkelte forbedringspunkter, som næringslivet i Norge – og i EU – har påpekt. Norge vil derfor jobbe for at EU videreutvikler og forbedrer CBAM i tråd med norske og europeiske interesser. Dette budskapet tar vi med oss i den videre dialogen med våre partnere i EØS-samarbeidet.

Arbeidet med Grønn allianse mellom Norge og EU går nå inn i en ny fase der vi konkretiserer hva vi sammen ønsker å oppnå, særlig innen klima, miljø, energi, transport og strategiske verdikjeder. Regjeringen ønsker at områder som grønn mobilitet, karbonfangst og -lagring så vel som skipsfart og luftfart skal stå sentralt her. Ikke minst blir det viktig å finne framgangsmåter som gjør at norsk industri, kunnskapsmiljøer og arbeidsliv effektivt kan trekkes med i arbeidet. Vi styrker også det regionale og bilaterale samarbeidet med europeiske partnere. Våre nordiske naboer samt Tyskland, Storbritannia og Frankrike er land vi ønsker et særlig tett samarbeid med.

Grønn allianse handler også om å styrke samarbeidet med EU i tredjeland. Kandidatlandene for EU-medlemskap er særlig viktige. Som EU-medlemmer vil jo de også bli medlemmer av EØS. Det er i vår felles interesse å tilpasse disse landene til fornybare energisystemer, der fleksibel vannkraft spiller en helt sentral rolle. Slik kan vi bidra til økt forsyningsikkerhet og grønn konkurransekraft i Europa. Statkrafts investeringer i Albania er et godt eksempel på hvordan norsk vannkraftkompetanse og nordiske markedserfaringer kan spille sammen med EUs vekstpakke for Vest-Balkan og for utvidelsespolitikken.

Avtalene om en ny periode for EØS-midlene mellom EU og Norge, Island og Liechtenstein ble undertegnet i Brussel 12. september. Stortinget ga sitt samtykke til ratifikasjon av avtalene 24. oktober. Samlet sett er bidraget på 3 268 mill. euro. Midlene stilles til rådighet for 15 EU-land med sikte på å bidra til økonomisk og sosial utjevning samt å styrke våre bilaterale forbindelser. Hovedprioriteringene er å fremme grønn omstilling og

å styrke demokrati, rettsstat og menneskerettigheter. Midlene skal også bidra til mer inkluderende og motstandsdyktige samfunn. EØS-midlene er et helt unikt virkemiddel som gjennom 20 år har bidratt til å styrke våre bånd til mange viktige EU-land.

Forhandlingene med EU var krevende og tok tid, men resultatet gir et godt grunnlag for å videreutvikle og skape nye samarbeidsmuligheter for norske institusjoner, private aktører og næringsliv, likeså innen forskning, kultur og annet samfunnsliv.

Forhandlinger med mottakerlandene om innretningen på samarbeidet starter nå. Basis for disse forhandlingene er våre grunnleggende demokratiske verdier, de vi har felles, slik det også er understreket i avtalen med EU. Erfaringsmessig vil lengden på forhandlingene variere, men for å sikre norske interesser, bærekraftige resultater og god forvaltning av midlene vil disse forhandlingene være høyt prioritert framover. De første rammeavtalene forventes ferdigstilt i løpet av første halvår av 2025.

Polen vil også i den neste perioden være den største mottaker av EØS-midler, noe som gir grunnlag for å forsterke et bredt og vel etablert bilateralt samarbeid. Forhandlingene om en ny rammeavtale med Polen vil sammenfalle i tid med Polens rådsformannskap i EU våren 2025. Det illustrerer godt hvilket potensial EØS-midlene utgjør for å fremme norske interesser overfor EU.

I de nye avtalene med EU er det avklart at 10 pst. av det totale beløpet skal støtte opp om sivilsamfunnet. Dette er et viktig signal i en tid der sivilsamfunnet er under press, og der forsvaret av grunnleggende verdier og rettigheter møter hatefulle og illiberale motkrefter, både på internett og i samfunnsdebatten ellers. Satsingen på utdanning, forskning, kultur, justisfeltet og lokal utvikling skal også videreføres, og de er alle viktige bidrag i et bredere demokratiperspektiv.

Sammen med partnere som Europarådet, OECD og EUs byrå for fundamentale rettigheter vil vi også bidra til et tettere samarbeid med mottakerlandene om implementering av felles forpliktelser og normer.

Vi har også lagt inn midler til å møte de ulike utfordringene Europa som helhet opplever etter den russiske invasjonen av Ukraina. I tillegg vil vi øke innsatsen for å bistå utsatte land i å møte hybride trusler, nye kriser og naturkatastrofer. EØS-midlenes bidrag til det grønne skiftet og energisikkerhet er også en helt naturlig og viktig prioritet for denne perioden. Forslag til programområder og regelverk for neste periode av EØS-midlene har vært ute til høring, og vi har mottatt en rekke innspill som vi vil vurdere før endelig publisering ved slutten av året.

Migrasjon og indre sikkerhet har kommet høyt opp også på Europas politiske dagsorden. Den nye kommissæren for indre sikkerhet og migrasjon vil få i oppdrag å

utforme og gjennomføre en ny strategi for indre sikkerhet. Europol skal utvikles til en operativ politiorganisasjon, og regelverket mot organisert kriminalitet skal gjennomgås. Det skal også utarbeides en handlingsplan mot narkotikahandel. Barn skal beskyttes bedre mot overgrep på nett. Den nye kommissæren skal også lede arbeidet med en ny antiterroragenda. Yttergrensen skal styrkes, og det er varslet at Frontex' stående styrke skal tredobles til 30 000 personell. Kommisjonen skal samarbeide nært med medlemslandene for å avverge hybride trusler og instrumentalisering av migrasjon.

Norge vil ta direkte del i dette arbeidet på områder som omfattes av vår Schengen-tilknytning. Andre områder, som utviklingen av Europol og beskyttelse av barn, omfattes ikke av vår Schengen-tilknytning. Imidlertid vil vi kunne delta i det operative samarbeidet her gjennom vår avtale med Europol og gjennom selve EØS-avtalen. Det vil være viktig å sikre et fortsatt nært samarbeid med EU i bekjempelsen av alvorlig grensekryssende kriminalitet.

EU har vedtatt ti rettsakter under Pakten for migrasjon og asyl. Pakten skal iverksettes i løpet av sommeren 2026, og den skal styrke håndteringen av migrasjon i EU. Solidaritet og rettferdig fordeling av ansvar mellom medlemslandene står sentralt. Fem av disse rettsaktene omfattes helt eller delvis av Norges tilknytningsavtaler til Schengen- og Dublin-regelverket. Disse vil bli gjennomført i norsk rett dersom de godtas av Stortinget. Dette gjelder bl.a. regler om registrering og identifisering ved innreise til Schengen-området og sjekk av om tredjelandsborgere kan utgjøre en sikkerhetsrisiko.

Formålet med fingeravtrykkssystemet Eurodac utvides, og behandlingen av asylsøknader etter Dublin-proseduren endres. Norge bindes ikke av paktens solidaritetsmekanisme mellom medlemsland ved stort migrasjonspress. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med å forberede gjennomføringen av det nye regelverket og vil komme tilbake med proposisjoner til Stortinget. Det forventes at pakten vil kunne bidra til å begrense irregulær sekundærmigrasjon innad i Europa.

NOU 2024: 7, Norge og EØS: Utvikling og erfaringer, fra april i år omhandlet betydningen EØS-avtalen har hatt for norsk økonomi, for norsk velferd, næringsliv, verdiskaping og for våre nasjonale interesser. EØS-avtalen har vist seg tilpasningsdyktig i møte med et endret Europa og en endret verden, og den er kjernen i regjeringens europapolitikk. EØS-utredningen er tydelig på at EØS-avtalen har tjent våre interesser og økonomi svært godt. Regjeringen har fastslått at EØS-avtalen skal ligge til grunn for Norges forhold til EU.

Samtidig er EUs forståelse av det indre marked i utvikling. Med økende geopolitisk rivalisering og i en stadig mer usikker verden er EUs svar å styrke det indre

markeds konkurransekraft og motstandsdyktighet og samtidig redusere sårbarheter og risiko. Dette er også i Norges interesse.

Utviklingen innebærer også at nye initiativer fra EU oftere favner flere sektorer. I tillegg til å ha betydning for det indre marked og EØS inneholder stadig flere EU-initiativer også elementer av handelspolitikk, industripolitikk og økonomisk sikkerhet. Mange fremmer også politiske mål som grønn og digital omstilling. Dette krever ekstra oppmerksomhet fra vår side.

Derfor jobber regjeringen for å styrke koordineringen mellom departementene. Dette er også helt i tråd med anbefalingene fra både Eldring-utvalget og en norskledet EFTA-gruppe som har sett på horisontale EU-initiativ. Eldring-rapporten peker også på betydningen av å være tidlig ute for å påvirke. Dette har vært helt sentralt i hele EØS-avtalens levetid og blir nå bare viktigere. Vår innflytelse er størst før regelverk vedtas i EU. Regjeringen jobber derfor aktivt for å fremme norske posisjoner tidlig og tydelig – og da gjerne sammen med EU-land som deler våre synspunkter. Det styrker muligheten for å få gjennomslag for våre interesser.

Vårt samarbeid og våre bånd til Europa har fått fornyet styrke og relevans. Dette ser vi også i den norske samfunnsdebatten, og vi har sett det i høringsrunden for EØS-utredningen, der vi har fått inn mer enn 300 innspill. Vi er nå godt i gang med å følge opp relevante anbefalinger fra utvalgets arbeid, både på de ulike områdene, som arbeidsliv, klima, næringspolitikk og sikkerhets- og utenrikspolitikk, og mer overordnet: hvordan vi samarbeider på tvers, hvordan vi sikrer riktig kompetanse i forvaltningen, og hvordan vi sikrer god kunnskap om EØS-avtalen i norsk offentlighet.

EØS-avtalen bygger på en forutsetning om at EØS-relevant EU-regelverk innlemmes i avtalen. Regjeringen arbeider aktivt med å redusere etterslepet av regelverk som venter på innlemmelse i EØS-avtalen. Vi har satt inn økte ressurser i departementene og styrket koordineringen. Vi har kartlagt det etterslepet vi har, og tatt nye runder for å se om eldre, utfordrende saker kan løses. Vi har i tillegg styrket dialogen med våre EFTA-partnere og med EU.

EU vedtar i økende grad regelverk på tvers av sektorer. Net Zero Industry Act og Critical Raw Materials Act er viktige eksempler. Disse regelverkene handler om nullutslippsteknologi og kritiske råvarer og er en viktig del av EUs grønne industriplan. Målet er økt produksjon og sikker tilgang på innsatsvarene som trengs for at EU skal kunne nå sine energi- og klimamål. Norge og norsk næringsliv påvirkes av dette gjennom vår deltakelse i det indre marked.

Den formelle EØS-prosessen med å avklare Norges posisjon til rettsaktene er godt i gang.

CBAM, som jeg allerede har nevnt, inngår i EUs klimapakke, Klar for 55. Formålet med CBAM er å hindre at produksjon med tilhørende utslipp flyttes fra EU til land med lavere klimaambisjoner og lav eller ingen regulering eller prising av utslipp. CBAM skal også bidra til å redusere utslippene i land utenfor EU. Norge har interesse av et velfungerende energisamarbeid med EU. Regjeringen jobber med å redusere etterslepet av energirettsakter sammen med våre EFTA-partnere og i god dialog med EU-siden.

Ren energi-pakken består av regelverk knyttet til elektrisitetsmarkedet, fornybar energi og energieffektivisering og et styringssystem for energi- og klimatiltak. Regjeringen foretar en grundig vurdering av de enkelte rettsaktene for å vurdere konsekvenser for Norge og ivareta norske interesser.

Vi lever i en geopolitisk brytningstid. Det preger også vår verdensdel. Felles europeiske interesser og verdier er under økende press. Da er det viktig at vi står sammen med våre viktigste handelspartnere og våre nærmeste allierte i Europa. EØS-avtalen utgjør bærebjelken i vårt forhold til EU. Den gir oss full tilgang til EUs indre marked, og den fungerer som døråpner til samarbeid med EU på andre områder.

Vi har mye å bidra med inn i det europeiske samarbeidet. Regjeringen jobber kontinuerlig for å ivareta norske interesser i møte med et EU som utvikler sin politikk på en stadig mer kompleks måte. Tydelig styring og god koordinering er avgjørende for å forvalte EØS- og Europa-politikken på en måte som fortsetter å tjene oss vel. Det vil være krevende, men det er den mest effektive veien for å sikre våre overordnede interesser i et europeisk samarbeid som er svært viktig for Norge.

Presidenten [10:40:19]: Presidenten vil gjera framlegg om at utgreiinga til utanriksministeren om viktige EU- og EØS-saker i 2024 blir ført opp til handsaming i eit seinare møte i Stortinget.

– Presidenten ser det som vedteke.

Sak nr. 2 [10:40:36]

Interpellasjon fra representanten Sveinung Rotevatn til utenriksministeren:

«Vest-Sahara har status som Afrikas siste koloni, og størstedelen av territoriet har sidan 1975 vore okkupert av Marokko. Vest-Saharas folk har rett til sjølvråderett og sjølvstende, men dette blir nekta dei av Marokko. Regjeringa er tydeleg på at folkeretten gjeld overalt, for alle statar. På kva måte vil utanriksministeren bidra til å forsvare grunnleggjande folkerett i spørsmålet om Marokkos fortsette okkupasjon av Vest-Sahara?»

Sveinung Rotevatn (V) [10:41:26]: Det var interessant å høyre EU/EØS-utgreiinga frå utanriksministeren. Ho omhandla mange spørsmål vi med rette debatterer mykje i Stortinget. Vi kjem tilbake til debatten om den utgreiinga. No har eg tenkt å løfte eit spørsmål som ikkje får like stor merksemd, men som likevel er eit viktig spørsmål for Noreg, for det er ein lakmustest på kor seriøse vi, altså vestlege demokrati, er når vi flaggar prinsipp om folkerett og menneskerettar.

Spørsmålet om sjølvråderett i Vest-Sahara er ein test på kor samstemte vi er i vår tilnærming til folkerettsbrot og okkupasjon i område som er langt frå oss.

Vest-Sahara er ikkje ein del av nabolandet Marokko. Det slo Den internasjonale domstolen i Haag tydeleg fast allereie i 1975, før Marokko like fullt invaderte. Domstolen understreka det generalforsamlinga i FN tydeleg hadde sagt, at territoriet er såkalla ikkje-sjølvstyrt, som er ein rettsleg term for ein koloni, men territoriet vart likevel okkupert av Marokko. Halve folket vart kasta på flukt i det som står igjen som eit av dei grovaste brota på folkeretten etter den andre verdskrigen. Generalforsamlinga i FN uttrykte at dei djupt beklaga forverringa av situasjonen som følgje av den fortsette okkupasjonen av Vest-Sahara, og oppfordra Marokko til å delta i fredsprosessen og avslutte okkupasjonen.

Samtidig som Marokko i dag på grunn av si strategiske plassering scorar politisk overfor europeiske statar, vinn det saharawiske folket stadig fleire rettslege sigrar. Ein spesiell serie av domar frå EU-domstolen har understreka at Vest-Sahara er eit anna territorium enn Marokko, og at det saharawiske folket ikkje kan påtvingast europeisk-marokkanske handelsavtalar på sitt territorium. Det er positivt og ein siger for folkeretten. På toppen av dette har også den afrikanske menneskerett-domstolen gjenteke at Marokko er ein okkupant i Vest-Sahara.

Vest-Sahara vert rangert blant dei aller minst politisk frie plassane i verda. Journalistar, forskarar og menneskerettsrådet til FN vert nekta tilgang. Marokko fengslar menneskerettsforkjemparar, og dei driv lobbyisme for å redusere internasjonal bistand til den delen av folket i Vest-Sahara som er flyktningar.

Eg vil gje honnør til regjeringa for at dei har teke opp med Marokko at menneskerettsrådet i FN må få full tilgang til territoriet, og for den humanitære bistanden som vert gjeven til flyktningane.

Marokko har over lang tid dessverre gått vekk frå løfta sine når det gjeld Vest-Sahara, gjennom sabotasje av fredsavtalar og av den FN-leidde folkerøystinga. Dessverre er det mange statar – også statar som står oss nær – som har gjeve inntrykk av at det som er tilnærminga til Marokko til konflikten, er det ein gjerne kallar realistisk og truverdig. Det er vanskeleg å sjå kva ein eigentleg mei-

ner med det, med mindre ein vel å kaste vrak på folkeretten, for løysingsforslaga til Marokko består av å inkorporere territoriet i sitt eige, med løfte om ei form for autonomi. Å anta at det saharawiske folket, som har lidd seg gjennom 50 år med undertrykking og eksil, skal bruke sjølvråderetten sin til å godta ei løysing som er basert på premissa til Marokko, fullt og heilt, er rett og slett ganske naivt.

Vi har eigentleg to utfordringar i Vest-Sahara i dag. Den eine er at folket i Vest-Sahara framleis ikkje fritt har fått bestemme framtida til sitt territorium. Den andre er at Marokko okkuperer og annekterer territoriet og forhindrar at sjølvråderetten vert brukt. Ei realistisk tilnærming til konflikten må vere at ein får presset på Marokko til å auke, slik at dei godtek ei løysing som er i tråd med det det saharawiske folket sjølv bestemmer.

Vi lever i ei tid der folkeretten er under press, og der statsleiarar som komande president Donald Trump, Vladimir Putin og Benjamin Netanyahu lukkar auga for grunnleggjande folkerett. Då er det viktig, meiner eg, at vi er konsekvente og kritiske overfor alle krefter og statsleiarar som set folkeretten til side – kanskje særleg overfor dei landa som står oss nær, når dei aksepterer det eller til og med gjev det si tilslutning.

Eg takkar utanriksministeren for at han kjem hit for å vere med på denne interpellasjonen. Eg ser fram til å høyre han greie ut om korleis saka no står, slik Noreg ser det, og ikkje minst høyre kva han og Noreg har tenkt å gjere for å løfte saka om Vest-Sahara og sjølvråderetten til det saharawiske folket.

Utenriksminister Espen Barth Eide [10:46:34]: Jeg vil først takke representanten Rotevatn for å trekke oppmerksomhet til Vest-Sahara. Det er en viktig sak som altfor ofte blir glemt og oversett i mange land. Det er heldigvis et stort engasjement i mange deler av det norske samfunnet. Det er bra.

I min redegjørelse om Midtøsten i Stortinget den 24. oktober var et helt sentralt poeng at vi daglig ser at FN og folkeretten er under angrep. Akkurat som representanten Rotevatn påpekte, er en verdensorden basert på folkeretten en kjerneinteresse i norsk utenrikspolitikk. Det er da svært viktig å understreke at den gjelder overalt, alltid og i enhver sammenheng. Det er særlig når man insisterer på det overfor land man ellers har et godt forhold til, at man viser at man tar det på alvor, altså at det ikke er en meny man plukker fra når det passer, men faktisk et konsistent budskap. Det har vært helt sentralt for regjeringen, f.eks. i arbeidet med både Ukraina og Midtøsten den siste krevende tiden, og det gjelder selvfølgelig også her.

Norske posisjoner knyttet til Vest-Sahara har vært konsistente over tid under skiftende regjeringer med

ulik farge og sammensetning, og det er bra. Norge fastholder at en løsnings på Vest-Sahara-konflikten må være i tråd med vedtak fattet i FNs sikkerhetsråd. Rett til selvbestemmelse for folket i Vest-Sahara må legges til grunn. Nettopp derfor er norske myndigheter opptatt av å unngå handlinger som kan oppfattes som en legitimering av situasjonen i Vest-Sahara før en politisk løsnings er på plass. Derfor holder vi også fast ved vår fraråding fra 2007 til norsk næringsliv, om å unngå handel, ressursutnyttelse og andre former for næringsvirksomhet i Vest-Sahara som ikke er i samsvar med saharawienes interesser, og som følgelig kan bidra nettopp til brudd på folkeretten. Den norske linjen er godt kjent, både i norsk næringsliv og hos marokkanske myndigheter.

Vest-Sahara omtales ofte som det siste uavklarte spørsmålet fra kolonitiden i Afrika. Konflikten i Vest-Sahara har pågått i et halvt århundre. Jeg tror alle i denne sal kan være enige om at det er på høy tid å finne en politisk løsnings for folket i Vest-Sahara og for flyktningene som i årtier har levd i leirene i Tindouf i Algerie.

Vi registrerer at de siste årene har flere land, inkludert flere europeiske land, nærmet seg marokkanske synspunkter, som interpellanten også nevnte, og uttrykt ulike former for støtte til den marokkanske autonomiplanen fra 2007. La meg her understreke at de norske posisjonene ligger fast. En politisk løsnings på Vest-Sahara-konflikten må være i tråd med vedtak fattet i FNs sikkerhetsråd, hvor bl.a. retten til selvbestemmelse for folket i Vest-Sahara skal legges til grunn.

Vi har også vært klare på at Vest-Sahara fremdeles er ansett som et ikke-selvstyrt territorium i henhold til FN-paktens kapittel VI. Selv om Marokko gjennom mange år har tatt kontroll over store deler av Vest-Sahara, gir dette ikke et folkerettslig grunnlag for varig suverenitet over territoriet.

Norge har ikke akseptert Marokkos annekasjon av Vest-Sahara, og Marokkos suverenitet over territoriet er heller ikke anerkjent av det store flertall av statene i det internasjonale samfunn. Vi støtter opp om FNs rolle i arbeidet for en løsnings og arbeidet til generalsekretærens personlige utsending, Staffan de Mistura. Det var også grunnlaget for vårt arbeid i Sikkerhetsrådet. Ikke desto mindre må jeg konstatere at partene stadig står langt fra hverandre. Det er i dag lite som tyder på at konstruktive forhandlinger om den nødvendige og etterlengtede løsningen er nært forestående, og jeg deler de bekymringer som kommer fram i FNs generalsekretærs rapport fra 1. oktober i år.

Den 31. oktober besluttet Sikkerhetsrådet nok en forlengelse – for ett år – av mandatet for MINURSO, den fredsbevarende operasjonen i Vest-Sahara, som ble opprettet i 1991. Sikkerhetsrådsresolusjonen oppfordrer partene til å gjenoppta forhandlinger med mål om å

oppnå en rettferdig, varig og gjensidig akseptabel løsnings, som skal sørge for selvbestemmelse for folket i Vest-Sahara.

Det er viktig å komme fram til en løsnings. Den uløste konflikten kommer med store menneskelige kostnader. De saharawiske flyktningene i leirene i Tindouf lever under stadig mer krevende forhold og en forverret humanitær situasjon. Flere av flyktningene uttrykker manglende tro på en bedre framtid.

Vi har tatt opp vår bekymring knyttet til menneskerettighetene i Vest-Sahara både i Sikkerhetsrådet, i FNs menneskerettighetsråd og bilateralt med marokkanske myndigheter. Vår ambassade i Rabat besøker Vest-Sahara årlig sammen med de andre nordiske ambassadene, og vi har jevnlig møter med FN og representanter for saharawisk sivilt samfunn både i og utenfor Vest-Sahara.

Sveinung Rotevatn (V) [10:51:52]: Eg synest utanriksministeren hadde mange gode refleksjonar. Det er rett, som det vart sagt – heldigvis – at Noreg over tid på tvers av skiftande regjeringar har hatt ein tydeleg posisjon i spørsmålet Vest-Sahara, og at ein er – eller iallfall prøver å vere – konsistente for å unngå å legitimere situasjonen på bakken og situasjonen slik Marokko ser det. Då tenkjer eg at det er viktig å løfte eit par perspektiv til for å sørge for at den politikken faktisk er konsistent, for vi har jo møtepunkt med marokkanske myndigheter – og i og for seg alle land – på ulike arenaer, og vi har også noko aktivitet knytt til Vest-Sahara sitt territorium, der eg iallfall tenkjer at det er rom for forbetringar for å vere mest mogleg konsistent.

Det første eg vil løfte, handlar om klima- og energiperspektivet – slik sett passar det eigentleg bra at klima- og miljøministeren også er til stades i salen. Marokko driv jo, og det er isolert sett positivt, omfattande utbygging av fornybar energi. Dei byggjer no mykje vindkraft og solkraft i dei okkuperte områda i Vest-Sahara, utan at nokon der har samtykka til det, og planlegg også å kople saman straumnetta, som elles Frankrike har lova å betale for.

Når det handlar om det globale klimasamarbeidet, er det enkelte land som i si rapportering til FN også rapporterer både klimagassutslepp og fornybarutbygging osv. frå okkupert territorium. Det gjer også Marokko når det gjeld Vest-Sahara. Klimatoppmøtet er ikkje langt unna, og dit skal klima- og miljøministeren. Eg vil utfordre regjeringa på rett og slett å ta ordet der når det gjeld dette, for UNFCCC har ikkje mandat til å korrigere dokument frå dei ulike nasjonalstatane sjølv om dei rapporterer tal frå okkupert territorium. Det ville vore ein måte å vere endå meir konsistent i Noreg sitt syn på Vest-Sahara. Det vil eg utfordre regjeringa på.

Det andre eg vil utfordre dei på, er eit anna berøringspunkt, i det som rett nok er ein veldig avgrensa norsk aktivitet på territoriet til Vest-Sahara. Men det finst noko. Eit av dei er det Norad-eigde forskingsskipet som heiter «Dr. Fridtjof Nansen». Dei gjennomfører tokt der nede for å kartleggje fiskebestandar utanfor Vest-Sahara – det er veldig rike fiskebestandar, det er ein stor del av ressursgrunnlaget der. Det er i og for seg bra at ein kartlegg det. Det som ikkje er så bra, er at ingen frå Vest-Sahara er involvert i dei tokta. Det skjer på marokkanske myndigheiter sine premisser. Eg tenkjer at i det vidare arbeidet der er det iallfall eit par ting som bør justerast. Det eine er at ein inkluderer Vest-Sahara og representantar derifrå i dette arbeidet, og også at ein er heilt tydeleg i rapporteringa på kva som er den reelle geografien der, slik Noreg ser det.

Utenriksminister Espen Barth Eide [10:55:08]: Når det gjelder arbeidet som gjeres med klimakvotavtale eller ikke, er det noe som ligger hos Klima- og miljødepartementet – og klimaministeren er til stede.

Jeg vil i hvert fall understreke at norske myndigheter er veldig oppmerksomme på egen politikk på dette området og er konsistent rundt det. Ellers er det ikke naturlig for meg å si mer om det nå annet enn at det er høy bevissthet om betydningen av konsistent politikk, i tråd med det jeg nettopp sa, for det er helt avgjørende viktig at vi praktiserer som vi prediker. Dette er et veldig godt eksempel på at folkeretten må gjelde konsistent, og at vi både må mene det, handle i tråd med det og også forsøke å få til bevegelse i saken. Og som jeg ga uttrykk for: Det gjør vi løpende i de kanaler som finnes.

Jeg vil egentlig bruke anledningen til å si at jeg deler den bekymringen som representanten Rotevatn gir uttrykk for, for en bevegelse hos en del andre land som vi ellers står nær, i retning av en mer aksepterende holdning. Jeg vil understreke at vi har ingen planer om å være med på det. Vi står konsistent på det som har vært et gjennomgående standpunkt hos flere regjeringer. Vi aksepterer ikke annekteringen av Vest-Sahara. Vi mener at de prinsippene som ble lagt til grunn av FN, må gjelde for en endelig løsning, og at en endelig løsning bør komme snart.

Eva Kristin Hansen (A) [10:57:05]: Jeg har lyst til å starte med å takke representanten Rotevatn for to ting: for det første for å ta initiativ til denne viktige og betimelige interpellasjonen, og for det andre for å ha uttrykt seg såpass kritisk om engasjementet til et norsk rederi som for et par uker siden ble konfrontert med sin virksomhet utenfor Vest-Sahara.

Jeg vil gjerne si noen ord om det siste. I oktober deket Dagbladet at det norske rederiet samarbeider med russiske fiskere utenfor kysten av Vest-Sahara. Der pluk-

ker selskapet opp fisk som store russiske trålere har fanget på lisenser fra okkupasjonsmakten Marokko. Lasten fraktes så rederiet til Russland. Det skal godt gjøres – rederiet fra Haugesund bistår altså to okkupasjonsmakter samtidig i å plyndre fisken som tilhører Vest-Saharas folk.

Denne historien viser hvor viktig det er at vi i to tiår har hatt en tverrpolitisk enighet i Norge. Det er en enighet om at norske selskaper frarådes å drive næringsvirksomhet på det okkuperte territoriet. Sånne råd er utrolig viktige, også for næringslivet selv. EU-domstolen har trukket folkerett og saharawiernes selvbestemmelsesrett inn i sine dommer. Da framstår operasjoner i de okkuperte områdene stadig mer juridisk risikable for involverte selskaper. Uten å ha fått tillatelse fra det saharawiske folket opererer selskapene i en skikkelig gråsoner. Anbefalingen kommer også fordi det er svært viktig at norske selskaper avstår fra handlinger som bidrar til legitimering av okkupasjonen av Vest-Sahara.

Hvorfor er det så viktig at vi løfter fram situasjonen i Vest-Sahara? Det er viktig fordi Vest-Sahara er Afrikas siste koloni, fordi det er en glemt konflikt, og fordi saharawiene undertrykkes. Jeg vil fra Stortingets talerstol uttrykke min solidaritet med saharawiske menneskerettsforkjempere. Jeg har store bekymringer knyttet til menneskerettssituasjonen i de okkuperte områdene. Saharawiene har all verdens grunner til å organisere seg, protestere mot menneskerettsovergrep og ta imot internasjonale besøk. Likevel nektes de dette. Disse grunnleggende rettighetene får de ikke benytte seg av. Saharawiene motarbeides og saboteres kontinuerlig av marokkanske myndigheter i sitt arbeid. Jeg var selv i El Aaiún for en del år siden for å treffe Polisario og folk som kjemper mot okkupasjonen. Det endte med at vi som var der, ble deportert på ganske så brutalt vis.

Vi må stå skulder til skulder med de kreftene som ønsker å bruke organisering, diplomati og forhandlinger når de står opp mot overgrepene de utsettes for. Vi må heie på alle de kreftene som vil bruke fredelige virkemidler for å hevde sin rett. Til slutt vil jeg gjerne takke Støttekomiteen for Vest-Sahara for deres utrettelige innsats for det saharawiske folket og for den jobben de gjør hver eneste dag.

Andrea Sjøvoll (SV) [11:00:28]: I 2017 fikk jeg muligheten til å reise til Algerie og besøke de saharawiske flyktningleirene som er der. I disse leirene bor det 200 000 mennesker, og de har bodd der i snart 50 år. Dette er et område som tidligere ikke var bebodd. Temperaturen der stiger til over 50 grader på sommeren, og på vinteren synker den ned til frysepunktet. Dette gjør befolkningen fullstendig avhengig av den internasjonale humanitære bistanden. Der er Norge heldigvis en

viktig aktør. De saharawiske flyktingene i disse leirene har flyktet fra sitt heimland, den siste kolonien i Afrika, nemlig Vest-Sahara, og den marokkanske okkupasjonen og de overgrepene som skjer der hver eneste dag.

Jeg har lyst til å takke representanten Rotevatn for denne interpellasjonen og for å vise at vi på tvers av de politiske skillelinjene i Stortinget støtter det saharawiske folket. Det har vi tradisjon for, og det er enda viktigere at denne støtten nå styrkes, for den typen støtte er dessverre ikke realiteten i en rekke andre land. Den 29. oktober i år holdt president Emmanuel Macron en tale i det marokkanske parlamentet der han sa bl.a. følgende:

Gjennom tiårene som har gått, har Marokko og Frankrike blitt trofaste allierte i turbulente tider, og Frankrike har aldri sviktet Marokko i de eksistensielle spørsmålene landet har stått overfor. Jeg tenker selvfølgelig først og fremst på Sahara. Jeg bekrefter her for dere at for Frankrike ligger nåtid og framtid for dette territoriet innenfor marokkansk suverenitet. Autonomi under marokkansk suverenitet er rammen for hvordan dette spørsmålet må løses, og autonomiplanene fra 2007 utgjør det eneste grunnlaget for å oppnå en rettferdig, bærekraftig og forhandlet politisk løsning i tråd med FNs sikkerhetsråds resolusjoner. Vi har forankret historien respektfullt overfor realiteter og lover nå at for framtiden er dette posisjonen Frankrike vil følge for å støtte Marokko i internasjonale fora, og jeg sier det også her: Den posisjonen er ikke fiendtlig mot noen.

Disse uttalelsene er kronksemler på hvordan land ikke skal reflektere rundt folkerett og menneskerettigheter. For oss som kjenner det saharawiske folket, utgjør dette en av de mest fiendtlige og antifolkerettslige posisjonene det er mulig å produsere.

Da er mitt spørsmål til utenriksminister Espen Barth Eide: Hvordan skal Norge forholde seg til disse uttalelsene fra Macron? Skal vi sitte og se på at marokkansk okkupasjon får ytterligere støtte verden over, eller skal vi benytte anledningen til å tydeliggjøre vår støtte til Vest-Sahara gjennom bl.a. å gå sammen med likesinnede stater og ta initiativ til å legge ned den såkalte vennegruppen for Vest-Sahara? Dette er ikke en sånn vennegruppe som man lager for ungene på barneskolen, det er en gruppe bestående av land som støtter marokkansk okkupasjon, bl.a. Frankrike og Spania. Selv om vi nå fokuserer på å stanse krigen i Ukraina og ikke minst folkemordet som pågår i Palestina, må vi ikke glemme de folkerettslige bruddene som skjer i Vest-Sahara, og vi må fortsette kampen for at det saharawiske folk skal få reise hjem og leve i et fritt Vest-Sahara.

Tobias Drevland Lund (R) [11:04:13]: Først av alt vil jeg takke interpellanten for å ta opp et viktig tema

her i dag. Vest-Sahara er, som nevnt av flere, Afrikas siste koloni, og størstedelen av dette territoriet har i et halvt århundre vært okkupert av Marokko. Norge har siden starten av 2000-tallet advart mot næringsliv i Vest-Sahara. Det har vært argumentert litt ulikt opp gjennom årene, om det er i lys av saharawienes rettigheter eller i lys av folkeretten, men premisset har vært at Marokko ikke har anledning til å ta seg til rette i territoriet, som er å regne som saharawienes eget.

Det er bra at et slikt råd eksisterer, og det har vært enighet om det gjennom vekslende regjeringer. Det er godt at dette framhever at det saharawiske folkets rett til samtykke må respekteres. Dette er også i tråd med EU-domstolens konklusjoner i spørsmål om EU og Marokkos handelsavtaler. Det er verdt å legge merke til hvor elegant domstolen har presisert et poeng som Norge jevnlig gjør helt rett, at avtalene som ble funnet ulovlige, unnløt å forholde seg til det saharawiske folket. Et folk er noe annet enn en lokalbefolkning. Domstolen understreker hvordan lokalbefolkningen i stor grad er representert av innflyttere fra Marokko, mens folket i stor grad er i eksil.

Etter det jeg forstår, er det slik at brorparten av de norske selskapene som lar seg engasjere i territoriet, ofte gjør det ved et uhell eller en rutinefeil. De innser tidlig at de har latt seg engasjere i noe de ikke burde ha gjort, og så korrigerer de seg. Dette har vi flere gode eksempler på – all honnør til alle de ansvarlige norske bedriftene som lærer, som tar til seg velmente råd, og som forbedrer seg gratis.

Vi har også selskaper i motsatt ende av skalaen, slik som Haugesund-rederiet Green Reefers, som deltar i transport av frossenfisk fra Vest-Sahara for russerne, og rett ut sier at de ikke kunne brydd seg mindre om frarådingen. Dette er altså blant unntakene, for de aller fleste selskaper og bransjeorganisasjoner finner rådet om Vest-Sahara relevant og viktig. Det er bra.

For slike selskaper er det nyttig å reflektere rundt at den rettslige risikoen har vokst betraktelig for selskaper som lar seg engasjere i territoriet uten å forholde seg til saharawienes selvbestemmelsesrett. EU-domstolen presiserer helt konkret at frigjøringsbevegelsene i Vest-Sahara har en status som gjør dem i stand til rettslig å representere saharawiene.

Et spørsmål som ofte kommer opp i Vest-Sahara-sammenheng, er mandatet til FN-operasjonen MINURSO. Som kjent er dette den eneste moderne FN-operasjonen som ikke inkluderer menneskerettigheter som en del av sitt mandat. Det er Frankrike som alltid har blokkert for operasjonens mulighet for å rapportere om overgrep. Jeg vil minne om et godt initiativ. Jeg har ikke for vane å skryte av Høyre-folk, men tidligere utenriksminister Børge Brende uttalte her i Stortinget i 2015 at han hadde tatt

spørsmålet om menneskerettigheter i MINURSO opp med den franske utenriksministeren. I tillegg ble spørsmålet tatt opp på embetsnivå med franske kollegaer i Paris, i New York og i Genève. Jeg håper dagens regjering responderer med samme tyngde på president Macron i lys av at Frankrike velger å se bort fra FN-charteret og bort fra folkeretten. Jeg utfordrer derfor utenriksministeren til å ta dette opp med president Macron, for det er det saharawiske folket som selv må avgjøre framtiden for sitt eget territorium.

La meg også uttrykke min største sympati for nordmennene som nylig ble deportert fra Vest-Sahara. Det har nesten skjedd meg selv – jeg var for noen år siden sammen med et reisefølge på vei sørover mot Vest-Sahara, men før jeg kom så langt, ble jeg anholdt av et titalls marokkansk politi, en stor skare politifolk, og de deporterte meg nordover igjen til Marokko. Det viser at Marokko helt tydelig ikke ønsker internasjonale besøk i dette territoriet. Derfor er kravene fra regjeringen om at Marokko må åpne for besøk fra FNs menneskerettighetsråd, velplasserte og gode råd.

Jeg var også i 2020 sammen med representanten Unneland, som sitter i salen her, og besøkte de saharawiske flyktingleirene i Algerie. I 50 år har Algerie vært vertskap for saharawiske flyktninger. I underkant av 200 000 mennesker bor altså i fem flyktingleire der og trenger konstant humanitær hjelp. Flyktingene som bor i de fem leirene i nærheten av byen Tindouf i Vest-Algerie, bor i et landskap preget av temperaturer som går opp mot 50 grader celsius og svært lite nedbør. Den harde og isolerte ørkenen med hyppige sandstormer begrenser selve livsgrunnlaget til menneskene som bor der, og de økonomiske mulighetene. Dette er ikke mennesker verdig. Derfor haster det med å jobbe aktivt for Vest-Saharas frihet og uavhengighet, for at okkupasjonen endelig skal opphøre og saharawiene igjen kan vende hjem til sitt eget land. Jeg håper derfor at regjeringen og utenriksministeren er klar til å ta utfordringen og gå mer aktivt inn for å jobbe for nettopp det.

Helt til slutt: I likhet med representanten Eva Kristin Hansen vil jeg også uttrykke stor takk til Støttekomiteen for Vest-Sahara, som gjennom mange år har lagt ned et stort arbeid for denne saken.

Rasmus Hansson (MDG) [11:09:31]: Takk til interpellanten Sveinung Rotevatn for å ha bidratt til å løfte denne langvarige og ulovlige okkupasjonen ut av glem-selen, og takk til utenriksministeren for tydelige og betryggende svar på de fleste spørsmål – foreløpig. Det er bra og imponerende at så mange partier og representanter engasjerer seg i denne saken, også nå. Det er også godt at det er bred enighet her om at det saharawiske folket fortsatt fortjener og må få sin frihet, i tråd med folkeretten. Dette angår Norge, både fordi vi skal stå

opp for lov og rett i verden, og fordi Norge tross tid og avstand har hatt og kanskje fortsatt har økonomiske koblinger til Vest-Sahara.

Yara importerte i sin tid fosfat fra Vest-Sahara, til en stund ut på 2000-tallet. I den forbindelse gjorde Støttekomiteen for Vest-Sahara og Foreningen for Saharawier i Norge et imponerende arbeid med å avdekke og følge opp dette juridisk. Da viste de hvilken viktig rolle sivilsamfunnsorganisasjoner spiller i bl.a. sånne saker. Heldigvis fulgte også Utenriksdepartementet opp dette på en god måte, og norsk næringsliv gjorde det, som flere allerede har påpekt. Yara opplyser at deres import fra Vest-Sahara er avsluttet for en god stund siden, og andre norske næringslivsbedrifter har i stor grad vist bra atferd og oppmerksomhet i forbindelse med tilknytningspunkter til Vest-Sahara, med noen unntak, som har blitt nevnt.

Det gjenstår da en annen mulig utfordring, som vi må være oppmerksomme på, og det er import av fiskeprodukter fra Mauritania til norsk fiskeforproduksjon. Tidligere foregikk det stor import direkte fra fangst utenfor Vest-Sahara. Disse fiskeriene var for lenge siden opprinnelig basert på norske interesser og tidligere norske fartøy. Den koblingen er nok i all hovedsak avsluttet, og det er også den direkte importen, men import fra nabolandet Mauritania skjer fortsatt. Det bekreftes også av norske selskaper. Den er isolert sett i tråd med lover og regler, men spørsmålet er hvor sikre vi kan være på at denne importen ikke også inkluderer fisk fra okkupert Vest-Sahara, hvor fiskeriene ikke minst drives av marokkanske selskaper, altså av selskaper eid av okkupasjonsmakten. En rapport fra Blue Empire, som anses som solid, dokumenterer at norsk oppdrettsindustri i 2020 tok inn mellom 123 000 og 144 000 tonn fiskeolje som er hentet fra området FAO 34. Det er altså hovedfiskeområdet utenfor Vest-Afrika, og det inkluderer farvannene utenfor Vest-Sahara. Her fiskes arter som ikke bare er industrifisk, men også arter som tradisjonelt har gått til mat til kystbefolkningen. Det kan ikke settes noe likhetstegn mellom det volumet som importeres til Norge, og hva dette kunne ha vært av mat, men som illustrasjon ville altså dette volumet på 123 000–144 000 tonn fiskeolje tilsvare mat til et eller annet sted mellom 2,5 og 4 millioner mennesker i Vest-Afrika. Bestandene i området FAO 34 går nå i stor grad til internasjonalt industrikonsum, og de oppgis å være for hardt beskattet. Fisk tatt i farvannene utenfor okkupert Vest-Sahara burde ikke inngå i norsk import til produksjon av fôr. Jeg har spurt Sjømat Norge om de har tall på dette, men jeg har foreløpig ikke fått svar. Det skal i rettferdighetens navn sies at de fikk dårlig tid på seg til å svare.

Det vi står overfor, er uansett en situasjon som trenger ytterligere avklaring. Spørsmålet til utenriksministeren er om han har mer informasjon om denne importen fra

Mauritania, og hvorvidt Utenriksdepartementet foretar undersøkelser for å finne ut mer om hvorvidt fiskeprodukter importert til Norge faktisk har opprinnelse i farvannene utenfor okkupert Vest-Sahara.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [11:14:42]: Jeg vil starte med å takke interpellanten for å løfte en så viktig sak på Stortinget. Jeg vil også takke utenriksministeren for de svarene som er gitt så langt.

Marokkos okkupasjon av Vest-Sahara står som en daglig, konstant provokasjon mot den folkeretten vi kjemper for. Marokkos okkupasjon av Vest-Sahara er et eksempel på hvordan verden kan se ut hvis det er den sterkeste rett som skal råde, tvers gjennom de verdiene vi mener skal være styrende for verden. Kampen for saharawiernes rett til selvbestemmelse er en helt grunnleggende kamp for å få avsluttet kolonitiden en gang for alle og sørge for at ulovlige okkupasjoner skal ta slutt.

Okkupasjonen av Vest-Sahara er omfattende. For å illustrere hvor omfattende den er, trenger vi ikke å se mange dager tilbake. For fem dager siden ble en representant for SVs ungdomsparti kastet ut fra det okkuperte Vest-Sahara. Formålet med reisen var å lære hvordan saharawiene reflekterte rundt det at Marokko bygger gigantiske energiprojekter på deres territorium, i strid med folkeretten. Men bare 90 minutter etter at hun kom inn i stuen til den tidligere Raftopris-vinneren fra Vest-Sahara, møtte 25 politimenn opp på døren og utviste henne. Den marokkanske viseguvernøren gjennomgikk kameraene og sa at det ikke er lov å ta bilder i det offentlige rom og gater. I tillegg ble hun og reisefølget forklart at det for de lokale saharawiene ikke var lov å møte utlendinger. 24 timer senere fant en ny utvisning av en nordmann sted. Rundt 150 nordmenn har blitt deportert fra territoriet siden 2016.

All den tid journalister og FNs menneskerettighetsråds eksperter ikke får slippe inn i Vest-Sahara, er det desto viktigere at øvrige observatører får den muligheten. Jeg sendte på mandag brev til den marokkanske ambassaden med spørsmål om det er sånn at saharawier trenger tillatelse for å snakke med eller motta gjester fra utlandet. Jeg spurte også om hvordan man konkret skal gå fram for å få lov til å ta bilder i det offentlige rom i Marokko eller Vest-Sahara. Når jeg får svar på dette fra ambassaden, vil jeg oversende det til Utenriksdepartementet for vurdering. For hvis det er forbudt å snakke med saharawier eller ta bilder på gaten i Marokko eller Vest-Sahara, kan det være nyttig at det kommer tydelig fram i UD's reiseinformasjon. Dette er mildt sagt problematisk. Hvis saharawier må ha en spesiell godkjenning for å prate med besøkende, er man ille ute, og det illustrerer hvordan denne okkupasjonens brutalitet er til stede hver eneste dag.

Så et par øvrige observasjoner: Som en del andre representanter i denne salen har jeg selv vært i en flyktningleir i Algerie, der halve Vest-Saharas befolkning bor. Den humanitære bistanden som norske myndigheter gir, settes stor pris på, men det ville likevel vært langt mer effektiv for mottakerne om man hadde videreført de viktige ernæringsprogrammene som UD støttet tidligere.

Som tidligere talere har nevnt, er det skummelt å se Frankrikes president anerkjenne Vest-Sahara som en del av Marokko. Jeg vet ikke hvor mange som har fått det med seg, men den franske utenriksministeren kunne umiddelbart annonsere at fransk UD har slettet grensen mellom Marokko og Vest-Sahara fra sine offisielle kart. Tenk hvilke ramaskrik det ville blitt i Norge dersom Donald Trump nå går ut og sier at Ukraina eller Palestina herved er slettet fra amerikanske kart. Dette er et grotesk overtramp mot FN-charteret. Jeg håper at utenriksministeren agerer og fordømmer på samme måte som jeg er sikker på at regjeringen ville gjort om tredjestater hadde påstått at Ukraina er en integrert del av Russland. Frankrike skiller seg i dag ut internasjonalt, sammen med president Trump og Israel, som det eneste landet som anerkjenner Vest-Sahara som en integrert del av Marokko. Det spesielle med tilfellet Macron er han vant presidentvalget ved å fremme argumenter om lov og orden og prinsipper om frihet og demokrati, men når det gjelder Vest-Sahara, er alle disse prinsippene kastet over bord.

Jeg ser fram til utenriksministerens svar på disse spørsmålene.

Sveinung Rotevatn (V) [11:20:00]: Eg synest det har vore ein interessant runde å følgje, og eg vil takke dei mange kollegaene mine, frå ulike parti, som har delteke og gjort dette til ein god diskusjon. Ikkje minst er det godt å høyre at mange også har besøkt Vest-Sahara eller flyktningleirar i Algerie, og at dei dermed også kjenner situasjonen på bakken godt. Det trur eg bidreg til at vi ikkje gløymer denne konflikten, og at vi klarer å løfte han igjen og igjen. Det må vi fortsetje med.

Eg synest det er gledeleg å høyre at utanriksministeren delar uroa mi over dei rørslene vi ser hos nore av våre nære allierte i dette spørsmålet. Eg håpar at det er ei uro han vil ta opp med dei ved ulike treffpunkt i tida framover, slik også representanten Drevland Lund oppfordra regjeringa til. Det håpar eg vil skje.

Så til situasjonen med norsk privat næringsengasjement i okkupert Vest-Sahara, som eg ikkje nemnde i innleiinga, men som eg likevel vil seie to ord om no. Det er rett at sjølv om dei aller fleste i norsk næringsliv ikkje har noko ønske om å vere med på å legitimere okkupasjonen og bidra til næringsverksemd der nede – dei fles-

te avsluttar det også når dei vert gjort kjende med situasjonen – er det dessverre framleis eksempel på norske selskap som ikkje tek omsyn til dei anbefalingane og frårådingane norske styresmakter har kome med. Det gjeld bl.a. det reiarlaget som har vore omtala i bl.a. Dagbladet. Ein er i og for seg i sin fulle rett til å gjere det så lenge det er lovleg – det er berre slik det er. Eg vil likevel seie at det også for private næringsaktørar går an å gjere egne etiske vurderingar. Det er ikkje slik at det er berre internasjonale sanksjonar, kva som er forbode, og kva som er lov, ein bør tenkje på når ein driv næringsverksemd. Ikkje minst bør det vere slik når dei etiske vurderingane og anbefalingane frå norske styresmakter er så tydelege.

I dei frårådingane vi har, legg ein til grunn at ein sjølv sagt ikkje skal gjere noko som er eller kan vere i strid med folkeretten, ei heller i strid med interessene til det saharawiske folket. Det er også viktig å leggje vekt på at det ikkje skal vere i strid med ønska til det saharawiske folket. Det vil eg leggje til som eit viktig element i den beskjeden og det signalet som bør gå ut frå Stortinget og norske styresmakter.

Til slutt vil eg gjenta oppfordringa mi til klima- og miljøministeren, sjølv om eg har forståing for at han på ståande fot ikkje kan kaste seg inn i debatten: Noreg har på klimatoppmøta, der statar skal rapportere – det neste finn stad i Baku snart – anledning til faktisk å kommentere på det faktum at statar som Russland og Marokko rapporterer om klimatal som inkluderer okkupert territorium. Det har ikkje den delen av FN-systemet mandat til å korrigere, men det er likevel indirekte med på å legitimere – det vert i alle fall framstilt slik – og då bør ein påtale det.

Tusen takk for ein god debatt.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:23:24]: Jeg vil igjen takke interpellanten, representanten Sveinung Rotevatn, og alle andre som har tatt ordet. Dette har vært en god, kunnskapsrik og nyttig runde, og det har vært en god påminnelse om en sak som forblir viktig. Det er høyt på vår agenda, men også noe som verden langt på vei har glemt – og ikke bare glemt, i noen tilfeller beveger man seg sågar i feil retning, inkludert nærstående land. Jeg deler den beskrivelsen og den bekymringen.

Jeg vil for de spesielt interesserte oppklare en feil jeg sa: Da jeg viste til Vest-Saharas status som ikke-selvstyrt territorium, følger det av FN-paktens kapittel XI, ikke kapittel VI, som jeg kom i skade for å si. Den er også relevant, men ikke for akkurat dette. Det er altså kapittel XI som skal stå i referatet.

Flere av spørsmålene handlet om frårådingen og norske selskaper som ikke følger den. Her vil jeg slutte

meg til spørremerne, bl.a. representantene Andrea Sjøvoll og Andreas Sjalg Unneland var innoem dette, og påpeke at når norske myndigheter kommer med en slik fråråding, er det alvorlig ment. Det bør selskapene absolutt lytte til, også fordi det er knyttet til ansvar for å ikke bidra til folkerettsbrudd. Det er i seg selv lovfestet i åpenhetsloven, så det er faktisk en rettslig risiko ved å drive med dette, selv om det ikke er et forbud i seg selv mot det. Det kan også være internasjonalt problematisk. Dette er en understreking av at man bør følge det rådet. Det gjelder her og for andre liknende råd, f.eks. for handel med okkupert palestinsk territorium.

Jeg mener at Norge har en tydelig linje. Vi minner om den ved egnede anledninger. Vi samarbeider med MINURSO og med FNs høyskissær for flyktninger om den støtten de gir til saharawiske flyktninger. Vi støtter aktivt opp om at FNs høyskissær for menneskerettigheter skal få adgang til territoriet. Jeg vil også si meg enig i at det som har skjedd med norske representanter som har søkt kontakt med saharawier, viser at det har skjedd alvorlige brudd på både ytringsfriheten og forsamlingsfriheten, og slik skal det ikke være.

Jeg lar meg gjerne inspirere av denne debatten til å ta opp dette mer. Vi tar det naturligvis opp i vår dialog med marokkanske myndigheter – vi ønsker et nært og godt forhold til Marokko på andre felt, men vi er tydelige her – og med nærstående land og i de organer det er mulig. Det har jeg blitt oppfordret til, og det gjør jeg gjerne, nettopp fordi at – og her vil jeg gå tilbake til interpellantens kloke innledning – når vi globalt nå har tatt på oss å holde fanen for folkeretten høyt, har det skapt betydelig sympati, støtte og oppslutning. Det gir oss et mulighetsrom, men det gir oss også et ansvar for å vise at vi er konsistente på tvers alle steder der folkeretten brytes.

Presidenten [11:26:36]: Debatten i sak nr. 2 er dermed avslutta.

Sak nr. 3 [11:26:39]

Interpellasjon fra representanten Mathilde Tybring-Gjedde til klima- og miljøministeren: «Den 14. oktober landet EU sin forhandlingsposisjon foran neste FN-klimatoppmøte, COP29, i Baku. Forhandlingsmandatet omhandler både ambisjoner for klimafinansiering, omtale av utslippsmål for 2040 og behov for mer fornybar energi. Hvordan stiller regjeringen seg til EUs vedtatte forhandlingsmandat, og hva er regjeringens ambisjoner på vegne av den norske delegasjonen før COP29 i Baku?»

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [11:27:24]: Det er snart tid for klimatoppmøtet i Baku. Bakgrunnen for denne interpellasjonen er et ønske om å ha en noe bredere politisk debatt om hvilke posisjoner Norge vil

fremme på klimatoppmøtet, og kanskje særlig om hvordan vi stiller oss til EUs vedtatte forhandlingsmandat, som ble vedtatt for under en måned siden.

Det varierer en del hvordan ulike regjeringer har forankret sine posisjoner på Stortinget i forkant av klimatoppmøtene. I forkant av COP26 la f.eks. Solberg-regjeringen fram forslag til Norges posisjoner i statsbudsjettet, herunder at vi ville doble norsk klimabistand fram mot 2025 og styrke bevilgningene til klimatilpasning med 500 mill. kr. Vi fremmet også forslag om et nytt klimainvesteringsfond, som skulle bidra til å øke investeringer i fornybar energi i utviklingsland. Dette klimainvesteringsfondet, i regi av Norfund, har de siste årene vist seg å være en veldig stor suksess. I 2023 investerte vi i prosjekter som vil unngå 8,5 millioner tonn CO₂. Det er mer enn en sjettedel av Norges årlige utslipp. Samtidig har det lyktes å gjennomføre lønnsomme investeringer i mer fornybar energi og mobilisert enormt med privat kapital per offentlig krone.

Jeg understreker dette poenget nettopp fordi COP29 blir kalt «The Finance COP». For første gang på 15 år skal det settes et nytt globalt klimafinansieringsmål, som skal erstatte det fra 2009. Da var målet å mobilisere 100 mrd. dollar årlig innen 2020 for å støtte utviklingsland. Dette målet ble nådd i 2022, og nå er det et håp om å øke opptrappingen av finansieringen ytterligere. Norge har tidligere lovet at vi skal doble vår klimafinansiering, fra 7 mrd. kr i 2020 til 14 mrd. kr i 2026. Takket være nettopp klimainvesteringsfondet, som mobiliserer betydelig med privat kapital, som jeg forstår at regjeringen regner inn i deres måloppnåelse, ble målet nådd i 2022 og 2023. Det er veldig bra at vi bidrar til å tette investeringsgapet for grønne løsninger i utviklingsland, men jeg håper statsråden kanskje kan dele litt om hvilke nye posisjoner og eventuelle finansieringsløfter Norge vil komme med i Baku.

En annen diskusjon som vil bli løftet på klimatoppmøtet, bl.a. fra EU – deres forhandlingsmandat – er at man ønsker å utvide antall land som bistår med klimafinansiering, særlig i lys av landenes økonomiske størrelse og hvor stor andel av utslippene de har hatt siden 1990. Det betyr mellom linjene at bl.a. land som Kina, Singapore og flere ikke lenger kan direkte klassifiseres som utviklingsland med lite ansvar for de globale utslippene, og de kan ikke bruke industriutvikling og behovet for økt levestandard som en begrunnelse i seg selv for å fortsette å sette utslippsrekorder i årene framover. Det er etter Høyres mening viktig at Norge sidestiller seg med EU og er tydelig på at grunnlaget for hvem som skal bidra inn, naturlig må utvikle seg i takt med at land blir rikere og har større utslipp over tid, og derfor også mer ansvar.

Det er også viktig at klimafinansieringen rettes inn mot de landene som historisk sett står for en mindre andel av de globale utslippene, men som merker klimændringene først, f.eks. koalisjonen av små øystater, som merker både at havnivået stiger, og at det blir mer ekstremvær. Jeg håper at statsråden kan dele noen tanker om hvordan klimafinansieringen skal fordeles mellom land på det kommende klimatoppmøtet, og hva som er Norges posisjon.

Så er det annet spørsmål som er interessant, nemlig at EU i sitt forhandlingsmandat diskuterer neste års innmelding til FN – det nye klimamålet for 2035. EU skriver at de selv vil melde inn mål som skal ha det høyest mulige ambisjonsnivå. Regjeringen valgte i 2022 – av eget initiativ – midt mellom to innmeldingspunkter å forsterke Norges klimamål til FN med minst 55 pst. kutt. ESA kom i går med sin fjerde rapport om Norges oppfyllelse av klimamålet for 2030 i ikke-kvotepliktig sektor. Den viser at det er et betydelig gap mellom faktiske utslippskutt og klimamålet vi har forpliktet oss til under EØS-avtalen. Gapet blir enda større hvis man ser på det skjerpede målet som regjeringen har meldt inn til FN.

Regjeringen har nylig sendt ut på høring et forslag til hva som skal være Norges klimamål i 2035. Det spenner fra 55 pst., som regjeringen selv skriver vil bryte med Parisavtalen, til 80 pst., som en jo kan si har betydelig ulike økonomiske konsekvenser for næringsliv og omstilling. Det hadde derfor vært interessant å vite hvilke formuleringer Norges delegasjon vil ha om 2035-målene dersom det er aktuelt, og hvorvidt man legger seg på samme linje som EU.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [11:32:30]: Jeg vil takke interpellanten for anledningen til å komme til Stortinget for å diskutere Norges posisjoner til klimatoppmøtet i Baku. COP29 begynner neste uke, og Norge stiller godt forberedt. I tillegg til dyktige klimaforhandlere deltar både norsk sivilsamfunn og næringsliv. Jeg er glad for at også Stortingets energi- og miljøkomite deltar som en del av den norske delegasjonen.

Før Parisavtalen ble vedtatt, styrte verden mot en økt global oppvarming på nær 4 grader. Basert på de siste analysene fra FNs miljøprogram styrer vi i dag mot 2,6 grader. Det viser at Parisavtalen funker, men at det fortsatt gjenstår mye arbeid. Hver tittel vi klarer å begrense oppvarmingen med, teller, og alle verdens land må kutte mer for at vi skal nå 1,5-gradersmålet. Norges hovedbudskap under COP29 er derfor å få økt innsats under Parisavtalen basert på vitenskap for å kunne begrense økt global oppvarming til 1,5 grader.

Det viktigste forhandlingsspørsmålet under COP29 vil være fastsettelse av et nytt globalt klimafinansieringsmål, som nevnt av interpellanten, til erstatning for det nåværende målet om å mobilisere 100 mrd. dollar årlig fra og med 2020. Klimafinansiering er viktig både for å støtte økte klimaambisjoner og for å gjennomføre dem.

Norge mener det nye målet må bidra til en økning i klimafinansieringen ut fra hva som er nødvendig for å nå Parisavtalens langsiktige mål. Derfor bør målet inkludere et globalt mål for investeringer som er nødvendige for å oppnå Parisavtalens langsiktige temperaturmål og mål om klimatilpasning. I tillegg må det være et tallfestet mål for offentlig klimastøtte til utviklingsland, som er ambisiøst og oppnåelig. Norge ønsker at bidragsytene til det offentlige støttemålet må utvides utover de industrilandene som bidrar i dag, i tråd med EUs posisjon.

Norge samarbeider godt med EU i klimaforhandlingene, og det er bra at de har avklart sitt forhandlingsmandat. Norge og EU har i stor grad lignende posisjoner i klimaforhandlingene. Norge har imidlertid en selvstendig stemme i disse forhandlingene. Norge har også avklart sine posisjoner og hovedlinjer til forhandlingsmøtet. I sine posisjoner nevner EU sitt kommende 2040-mål som skal lovfestes i deres klimalov. Det er ikke besluttet ennå hva dette målet skal være, eller hva EU vil foreslå som nytt mål for 2035, som skal meldes inn under Parisavtalen.

Regjeringen har sendt på høring et forslag om å lovfeste Norges nye klimamål for 2035 og ber om innspill fra offentligheten på hva målet bør være. Etter høringen vil regjeringen legge et endelig forslag til nytt klimamål fram for Stortinget, slik at det kan behandles i vårsesjonen og deretter meldes inn til Parisavtalen så raskt som mulig etter det.

Under COP28 i Dubai i fjor ble vi enige om hva som trengs for å øke den globale klimainnsatsen og begrense global temperaturstigning til 1,5 grader. Vi ønsker at klimamøtet skal bygge på fjorårets resultat og gi tydelig budskap om utslippsreduksjoner. Det handler om bl.a. energiomstilling og stans i avskogingen.

Jeg har sammen med Sør-Afrikas minister Dion George blitt spurt av presidentskapet om å lede de politiske konsultasjonene på utslippsreduksjoner på COP29 i Baku. Hensikten med konsultasjonene er å forsøke å få enighet om et budskap som støtter opp om økt innsats på utslippsreduksjoner under Parisavtalen. Det er også forventninger til andre deler av møtet. For eksempel er det et nytt arbeidsprogram for rettferdig omstilling. Der ønsker Norge å løfte fram arbeidstakeres rettigheter og ivaretagelse av berørte grupper i omstillingen til lavutslippssamfunnet.

La meg også legge til dette: Menneskerettighetssituasjonen i Aserbajdsjan danner et dystert bakteppe for

årets klimaforhandlinger. Vi ser dessverre at situasjonen for journalister og miljøforkjempere i landet har forverret seg i forkant av klimatoppmøtet. Norge vil fortsette å være en pådriver for at menneskerettigheter skal respekteres, både før, under og etter klimamøtene, for at mennesker skal kunne ytre seg uten frykt for represalier.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [11:37:13]: Jeg vil starte med å takke statsråden for en fin og overordnet redegjørelse om hva som skal diskuteres på klimatoppmøtet. Det er godt å høre, og fornuftig, at man skal legge seg på en linje slik man historisk har tradisjon for, ganske tett opp mot det som er EUs forhandlingsmandat. Det er riktig at Norge har sin egen stemme, men det er klart at for å ha tyngde er det godt å ha flere å samarbeide med.

Det jeg gjerne vil utfordre statsråden til å svare litt nærmere på, er Norges forpliktelser, kanskje særlig når det gjelder målet om klimafinansiering. Det er bra at Norge er tydelig på at det trengs et globalt mål for investeringer, og at det også tallfestes når det gjelder offentlig støtte. Jeg håper også at man understreker behovet for å ha ordninger for klimafinansiering som mobiliserer privat kapital, for det er ikke nok offentlig støtte alene for å klare å få til en så stor omstilling som er i tråd med Parisavtalen.

Spørsmålet er om Norge nå har tenkt å komme med noen nye finansieringsløfter utover dobling av klimafinansieringen fram mot 2026, som man på grunn av Klimainvesteringsfondet allerede har oppfylt to år på rad. Det er det ene.

Det andre vedrører klimamålet for 2035. EU har i sitt forhandlingsmandat en formulering om at de kommer til å erklære at de skal legge fram et nytt klimamål som har et høyest mulig ambisjonsnivå. I tråd med det – hvis en ser det i lys av det regjeringen har sendt på høring – er det veldig vanskelig å vite hvor Norge legger seg.

Høyre har også vært kritisk til at regjeringen har meldt inn skjerpede klimamål til FN midt mellom to innmeldingsperioder, uten for det første å legge fram en klimaplan for Stortinget som viser hvordan det skal nås, og heller ikke har klart, som det står i Grønn bok, å komme med tiltak som gjør at det er oppnåelig uten bruk av fleksible mekanismer og kvoter i ikke-kvotepiktig sektor. Det gjør at vi står i et større dilemma: I lys av at man ikke er i nærheten av å nå målet for 2030 – hva er Norges tanker fram mot 2035?

Jeg skulle ønske at statsråden kunne si litt mer om hva slags klimafinansiering som skal til. En ting er løfter vi eventuelt kommer med i Baku, men også hva slags ordninger man skal satse på her hjemme. Det er litt forskjellige spor å hente fra regjeringens budsjettforslag. Det ene er å bygge opp dette kvotemarkedet det står om i artikkel 6 i Parisavtalen, som regjeringen styrker

bevilgningene til i sitt budsjett. Det andre er å bygge videre på Klimainvesteringsfondet og de ordningene som har vist seg å ha veldig stor suksess. Jeg vil gjerne høre om statsråden har noen tanker om hvordan Norge skal jobbe videre med klimafinansieringsordninger framover, i etterkant av klimatoppmøtet.

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [11:40:19]: Det har ingenting å si for global oppvarming hva vi vedtar på COP-ene hvis ikke landene følger opp med egen politikk på hjemmebane. Regjeringen har i Grønn bok lagt fram hvordan vi skal nå våre klimaforpliktelser under Parisavtalen. Der har vi utfordringer, men vi har også satsinger som viser hvordan vi skal nå Norges forpliktelser under Paris-målet.

Norsk oppfølging av et nytt globalt finansieringsmål vil vurderes i etterkant av COP29. Når det gjelder Norges offentlige støtte, vil Norge fortsette å være en stor bidragsyter til klimafinansiering i utviklingsland. Vi har nylig forlenget klima- og skogprosjektet til 2035, noe som skaper viktig forutsigbarhet for våre samarbeidspartnere. Norge har, som interpellanten nevnte, et mål om dobling av klimafinansiering fra 7 mrd. kr til 14 mrd. kr senest innen 2026. Vi har nådd nivået for dette målet i både 2022 og 2023. I 2023 var norsk klimafinansiering på om lag 16,6 mrd. kr.

Norge mener at tap og skade ikke skal omfattes av det nye, kollektive finansieringsmålet, men at det nye målet omfatter utslippsreduksjoner og klimatilpasning. Selv om tap og skade ikke er en del av målet, er det stort behov for finansiering for å respondere på tap og skade i årene som kommer.

Det stemmer at et mål om 55 pst. utslippsreduksjon i 2035 sammenliknet med 1990 ikke er i tråd med Parisavtalen og klimaloven. Det er vi åpne om i høringsnotatet. Vi mener likevel det er viktig å få alle fordelene og ulempene på bordet når vi skal fastsette et nytt mål, og det inkluderer et lavt ambisjonsnivå på 55 pst., men også et høyt på 80 pst., som interpellanten var inne på. Regjeringen vil komme med sitt forslag til Stortinget etter høringen.

Kvotesystemet er innlemmet i EØS-avtalens deler, og Norge vil være en del av det systemet også etter 2030. Deltakelse i kvotesystemet vil være et av hovedvirkemidlene for å oppfylle Norges klimamål for 2035. Regjeringen er åpen for et fortsatt samarbeid med EU utover deltakelse i kvotesystemet i oppfyllelsen av det nye klimamålet for 2035 under Parisavtalen, men det må foretas en konkret vurdering av om Norge skal delta i de nye klimaregelverkene når de foreligger. For øvrig følger vi tett hva EU gjør, og denne statsråden hadde også møte med EUs nåværende klimakommissær, Hoekstra, under pre-COP i Aserbajdsjan.

Ola Elvestuen (V) [11:43:17]: Først vil jeg takke interpellanten for å ta opp denne saken, så vi kan ha en diskusjon i Stortinget før COP29 i Baku og ta opp noen spørsmål.

Det er som det ble sagt her: Dette handler veldig mye om nye finansielle forpliktelser for å få økt støtte til klimatiltak og -tilpasning i utviklingsland. Dette er en krevende oppgave, for akkurat på disse klimatoppmøtene er det noen gamle uenigheter som ligger der fortsatt. Vi står nærmest fast i 1995 med denne fordelingen mellom utviklede land og utviklingsland. Det er klart at vi helt sikkert er enig med EU i at denne bør endres, og at land som Saudi-Arabia, Emiratene eller Kina også må være med og bidra mer med støtte til fattige land i dag. Samtidig må vi få på plass en økt støtte i COP29.

Jeg må si at jeg har sterk tiltro til at Norge også på dette møtet vil ha en sentral rolle i forhandlingene for å finne fram til en enighet om disse spørsmålene, for det er det som er krevende. Det handler ikke om å vite hvor vi skal posisjonere oss i utgangspunktet, det handler om å finne fram til en enighet for å komme videre.

Som vi var inne på: Med de innmeldte målene de ulike landene har per i dag, styrer vi mot en global oppvarming på opp mot 2,6 grader. Vi trenger å forsterke innsatsen. Vi i Norge har nå meldt inn et mål om at vi skal kutte våre utslipp med 55 pst. sammenliknet med 1990-nivå fram mot 2030 sammen med EU, men vi har fortsatt ikke fått noen sak til Stortinget for å kunne gjennomføre dette. Det jeg forventer, er at det nå kommer en sak til Stortinget, slik at vi også forsterker vår innsats og slutter oss til den forsterkede klimaavtalen vi har med EU, og at vi også går inn i hele systemet med 55 pst. reduksjon sammen med EU innen 2030. Sånn det er nå, har vi fortsatt den klimaavtalen vi inngikk i 2019, altså med 40 pst. reduksjon. Vi må minne oss selv på at når vi under Parisavtalen har meldt inn 55 pst., er det juridisk bindende, og vi må følge det opp.

Statsråden var også inne på hva som bør være det neste målet for Norge. Nå snakker han endelig litt om muligheten for å forlenge klimaavtalen med EU. Fra Venstres side – og dette har jeg også foreslått i Stortinget tidligere – mener vi at den eneste farbare veien for Norge er fra 2030 å fortsette samarbeidet med EU om et klimamål fram mot 2040, som er det de sannsynligvis kommer til å lande på, med 90 pst. reduksjon innen 2040. Jeg synes det er noe forunderlig ved det forslaget til klimamål for 2035 som regjeringen har sendt ut på høring, og at man der er så lite tydelig på at det er et ønske om å forlenge samarbeidet med resten av Europa for å nå målene i 2040.

Et annet tema på COP29 vil være å se klimatiltakene i sammenheng med behovet for å ta vare på natur. Det har nettopp vært en COP om natur i Cali i Colombia. Å

stoppe tapet av natur og hvordan vi skal følge dette opp, vil også være en sentral del av COP29. Vi ble også med på en enighet i Glasgow da det var klimatoppmøte der, om at vi skal stoppe avskoging internasjonalt innen 2030. Når vi sier det, mener i hvert fall Venstre at vi må stoppe avskoging. Da må vi komme med tiltak også her i Norge.

Til slutt er jeg veldig glad for at statsråden også tok opp menneskerettighetssituasjonen i Aserbajdsjan, hvor det jo er politiske fanger, og hvor det har vært innstramminger det siste året. Det er ingen fri presse, og det er ingen miljøorganisasjoner som kan opptre fritt. Det er klart at en ambisiøs klimapolitikk også forutsetter deltakelse fra uavhengige stemmer og aktører. Dette kravet om å løslate politiske fanger, og ikke minst følge tett med på, også etter COP29, hvordan det går med dem som uttaler seg på COP29, vil være viktig også fra norsk side.

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [11:48:45]: Sjå føre deg at du bur i eit heilt vanleg nabolag i Valencia i Spania. Ein dag kjem det så mykje regn at parkeringsgarasjen din begynner å verta oversvømt. Du løper ned dit for å redda ut bilen din, men det rekk du aldri. Du druknar der nede i parkeringsanlegget, saman med seks naboar.

Sjå føre deg at du bur i ein liten forstad til Valencia. Mens bilane flyt gjennom gatene og vassmassane knuser alt i sin veg, prøver du å koma deg fram til sjukeheimen der den gamle mora di bur. Dei tilsette der prøver å redda alle dei gamle ut, men det klarer dei ikkje. Flaumen kjem for fort, og mor di druknar der, på sjukeheimen.

Førre veke var eg livredd for min familie, både dei på Vestlandet i Noreg og dei i Spania. Stormen Jakob raser te bygdene på Vestlandet, men heldigvis gjekk ingen liv tapt. Slik var det ikkje i Spania. Dødstala er no over 200 og stig framleis, etter som fleire døde og knuste kroppar vert funne.

Kampen mot klimaendringane er ikkje noko ein kan driva med litt på si eller noko berre éin minister kan ha ansvar for. Store delar av kloden vår er i ferd med å verta ubuelege for menneska. Tusenvis av menneske i det globale sør døyr kvart einaste år på grunn av overforbruket til rike land gjennom tiår. No er det ikkje berre liv langt vekke som står på spel. No tek ekstremværet liv her heime òg – i Europa og i Noreg.

Dei neste åra vil tusenvis av menneske døy, og ein forventar hundrevis av millionar klimaflyktningar, som òg vil koma hit. Det er heilt grunnleggjande viktig at me framover klarer å vri alle delane av samfunnet til å forbruka mindre, sleppa ut mindre klimagassar og stoppa nedbygging av natur, særleg i land som Noreg, som forbrukar aller mest, og der fossilselskapa tener seg rike på å koka kloden og øydeleggja framtida vår.

I Baku må verdssamfunnet klara å få på plass raskare og større framsteg i klimakampen. Dette handlar om grunnleggjande sikkerheit for alle menneske, inkludert oss i Noreg. Men som klimaministeren poengterer: Det har ingen ting å seia kva slags vedtak ein får til i Baku, om ikkje landa følgjer opp arbeidet heime.

Om me skal ha ein sjanse til å hindra dei verste konsekvensane av klimaendringane, må det internasjonale og nasjonale klimaarbeidet prioriterast. Regjeringa må begynna å faktisk prioritera menneske føre vekst. Våre liv må verta viktigare enn profitten til fossilbransjen. Noreg må ta eit større ansvar internasjonalt, som eit land som profitterer på klimakrisa og lever i overflod, mens innbyggjarane i andre land svelt i hel på grunn av den same klimakrisa.

Eg har nokre spørsmål til klimaministeren. EU er tydeleg i sitt forhandlingsmandat på at fleire land må bidra til å auka klimafinansieringa i verda. Noreg, som eit rikt land, må i aller største grad kunna bidra til dette, men kor forpliktande er opptrappingsplanen for Noregs internasjonale klimafinansiering? Sikrar han at Noreg dekkjer ein rettferdig andel av utgiftene til utsleppskutt, klimatilpassing og tap og skade i utviklingsland som følgje av klimaendringane? Kor mykje av dette vil vera offentlege midlar, noko som er meir føreseieleg for mottakarlanda?

EU har sagt at dei ikkje ønskjer å ta i bruk artikkel 6, og har understreka i sitt forhandlingsmandat til COP29 at land bør fokusera på nasjonale utsleppskutt. Regjeringa har på si side opna meir og meir for bruk av artikkel 6. Dei har i årets forslag til budsjett sett av 300 mill. kr – ei dobling frå i fjor – til kvotekjøp i u-land og utvikling av ordningane under Parisavtalen. Er ikkje dette litt snodig? I tillegg føreslår regjeringa å oppretta eit eige norsk karbonfond under Carbon Transaction Facility, som skal bidra til å byggja opp marknaden for kvotehandel under artikkel 6.

Korleis vil regjeringas innstilling til bruk av artikkel 6, som er stikk i strid med det EU ønskjer, påverka Noregs samarbeid med EU om vidare klimasamarbeid for å nå klimamåla?

EU har ei sterkare og tydelegare haldning enn før til global utfasing av fossilt brensel. I sitt forhandlingsmandat oppfordrar EU alle land til å setja i verk overgangen vekk frå fossil energi i sitt energisystem gjennom å utarbeida konkrete nasjonale planar, retningslinjer og handling for å sikra overgangen, slik FN-sjefen og forskarar verda over har bedt om lenge. Eg reknar med at regjeringa er einig i at «alle land» inkluderer Noreg, men regjeringa har så langt fullstendig avvist Miljøpartiet Dei Grønnes konkrete plan for utfasing av norsk olje, som er i tråd med ønska til EU og FN.

Korleis har regjeringa tenkt å følgja opp Dubai-semja og EUs sterke oppfordring om utfasing av fossile brensel? Når har regjeringa tenkt å slutta med fossile brensel i Noreg – det som skapar klimakrisa og drep folk over heile kloden?

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [11:53:57]: Jeg vil takke representanten Heiberg for å minne oss om det alvorlige bakteppet i forkant av klimatoppmøtet, som er nettopp mer ekstremværhendelser, liv som går tapt og store ødeleggelser. Det er en påminnelse for oss alle om at man godt kan snakke om kostnadene for å bekjempe økt temperaturøkning globalt, men det har også store, store kostnader å ikke gjøre noe.

Jeg forsto statsråden slik at Norges klimafinansieringsmål vil vurderes i etterkant av klimatoppmøtet, og at det derfor ikke kommer noen nye løfter i Baku utover allerede gitte løfter. Det er en fin avklaring, siden løfter for Norge selvfølgelig har betydning på tvers av skiftende regjeringer over tid.

Jeg synes fortsatt det er litt uklart hva statsråden mener er viktig for Norges klimafinansieringsordninger framover. Det forsøket regjeringen nå gjør på å bygge opp hele kvotemarkedet under artikkel 6, ble tatt opp her. Man har inngått et samarbeid med ett partnerland, Usbekistan, om kjøp av klimakvoter, mens det legges av, på tilsagnsfullmakt fra Stortinget, over 8 mrd. kr for kvotekjøp framover. Da er mitt spørsmål: Har statsråden noen vurderinger om hva som er den mest effektive måten å bidra med klimafinansiering på? Er det artikkel 6 som er det viktigste for Norge framover, eller er det ordninger som klimainvesteringsfondet?

Det andre statsråden snakker om, er klimamålene for 2035. Det er fortsatt litt uklart for meg hva Norge kommer til å signalisere at vi skal legge fram. EU signaliserer jo at de skal legge fram sitt høyeste ambisjonsnivå. Det som har blitt sendt ut på høring fra regjeringen, er ganske vanskelig å ta stilling til, for det er helt forskjellige konsekvenser om man bryter Parisavtalen, eller om man har 80 pst. kutt innen 2035. Jeg skal unngå å gå inn i en stor polemisk debatt om norsk klimapolitikk, men det er klart at det å gjøre klimamålene om til litt symbolske mål, uten å ta reell stilling til at det skal være styringseffektive mål, mener jeg er uklokt. Man vanner ut klimapolitikken og gjør det man egentlig også gjorde da man skjerpet klimamålene til FN sist. Man skjerper for liksom symbolsk å vise handlekraft, men man følger ikke opp med tiltak. Det mener jeg er uklokt. For Høyre er det viktig at målene er realistiske, slik at det er reelle styringsmål. Så må man ha tiltak som viser styring for å kunne nå dem, og man må også ha tiltak for å bidra til omstilling og konkurransekraft.

Jeg mener at vi ikke skal bryte Parisavtalen, så det er lite hensiktsmessig å sende ut på høring og få innspill på et nedre mål som strider mot våre forpliktelser.

Jeg vil avslutte med å ønske statsråden lykke til i Baku. Jeg er helt sikker på at Norge har dyktige forhandlere, slik vi alltid har hatt, som kommer til å kjempe for Norges posisjoner – og forhåpentligvis tett opp mot våre allierte i EU.

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [11:57:08]: Takk til interpellanten for interpellasjonen, og takk for innspill i debatten fra flere representanter knyttet til klimatoppmøtet i Baku. COP29 i Baku blir en viktig milepæl for å få ambisjonene opp og for å få fart på gjennomføringen. Da er det særlig viktig at møtet sender tydelige signaler om at landene som nå jobber med sine klimamål, vil levere sterkere mål, og at det er finansiering, teknologi og politikk på plass for å gjennomføre dem. Dette arbeider både EU og Norge for. Vi trenger et godt resultat fra klimamøtet, og Norge skal bidra til det i samarbeid med både likesinnede og dem vi er mindre enige med. Alle må jo bli enige på disse møtene. Det er en svakhet, da også de mindre ambisiøse landene må bli med, men det gir også ekstra tyngde til resultatene når verdens land klarer å bli enige om klare budskap.

Så vil jeg si meg enig med representanten Elvestuen i at flere norske regjeringer har spilt en viktig rolle under de ulike klimatoppmøtene, og vi skal også gjøre det denne gangen. Jeg er også enig i påpekningen om at natur og klima henger sammen. Jeg syntes det kom tydelig fram på naturtoppmøtet i Baku. Å hindre avskoging er fortsatt det mest effektive tiltaket for å kutte i klimagassutslipp. Det er jo en gjensidig avhengighet mellom skogen som stort karbonlager, som igjen påvirkes av klimendringene, og hvis den da blir borte, forsterkes klimautslippene. Norge spiller en stor rolle gjennom klimo- og skoginitiativet og jobben vi gjør her hjemme knyttet til skog og å hindre avskoging. Det skal vi fortsette med, og vi har det også med oss til Baku.

Så til representanten Heiberg og til interpellanten. Det var en del spørsmål knyttet til artikkel 6. Norge har ikke tenkt å kjøpe seg fri gjennom kvotekjøp. Parisavtalen sier at landene skal gjennomføre nasjonale tiltak for å gjennomføre sine nasjonalt bestemte bidrag. Det skal også Norge gjøre, og det gjør også Norge, og det er godt beskrevet i Grønn bok. Parisavtalen åpner også for frivillig samarbeid med andre land for å øke ambisjonen i tiltakene som gjennomføres for å redusere utslipp. Som det framgår av statsbudsjettet, skal kvoter som Norge kjøper, bidra til å nå Stortingets mål om å være klimanøytral fra og med 2030. Det innebærer at Norge skal sørge for at klimagassreduksjoner i andre land er tilsvarende årlige resterende norske utslipp fra 2030. Dette er

ikke en del av Norges innmeldte bidrag til Parisavtalen, men vil bidra til at Parisavtalens temperaturmål kan nås.

Samarbeid med EU om det europeiske klimaregelveverket vil innebære at vi vil nå langt i realisering av Norges mål. Norge vil uansett samarbeide med EU om kvotesystemet for bedrifter, som er en del av EØS. En tommelfingerregel er at dersom norske bedrifter ikke reduserer utslippene like mye som gjennomsnittet i Europa, må de kjøpe kvoter der. Vi skal fortsette det samarbeidet. Vi skal også ha med artikkel 6, men vi bruker ikke det for å nå Norges klimamål. Det er noe man må kom-

me tilbake til om man eventuelt ikke når målene. Men vi skal nå målene.

Presidenten [12:00:18]: Med det er interpellasjonsdebatten avsluttet.

Sak nr. 4 [12:00:20]

Referat

Presidenten [12:00:22]: Det foreligger ikke referat. Dermed er dagens kart ferdig behandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Så synes ikke, og møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 12.01.

